

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Rzeszowie

Spożywanie alkoholu i używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną w województwie podkarpackim

Rzeszów 2020

**SPOŻYWANIE ALKOHOLU
I UŻYWANIE SUBSTANCJI
PSYCHOAKTYWNYCH
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ
W WOJEWÓDZTWIE
PODKARPACKIM**

Rzeszów 2020

Wydawca

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9
35-045 Rzeszów

Korekta

Urszula Kiełczewska

Skład, łamanie, wydruk

druk-24h.com.pl
DRUKARNIA CYFROWA

Grabówka, ul. Szosa Baranowicka 77
15-523 Białystok; tel. 85 653-78-04
e-mail: biuro@partnerpoligrafia.pl

Nakład - 300 egz.

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-63763-92-3

Spis treści

Wprowadzenie	5
Metodologia	7
Charakterystyka respondentów	11
Sytuacja rodzinna badanych	19
Spożywanie napojów alkoholowych	29
Używanie środków odurzających	49
Dostępność i zakup substancji psychoaktywnych	63
Ryzyko i skutki związane z używaniem substancji psychoaktywnych	73
Podsumowanie	83
Spis wykresów	87
Spis tabel	91

Wprowadzenie

Spożywanie alkoholu oraz używanie substancji psychoaktywnych przez osoby nieletnie jest zjawiskiem, które stanowi przedmiot zainteresowania wielu diagnoz, badań i analiz prowadzonych przez socjologów, lekarzy, psychologów i innych specjalistów nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie. Ponadto ma to istotny wpływ na występowanie wielu ryzykownych zachowań wśród młodzieży, a w konsekwencji generuje szereg problemów społecznych, zdrowotnych oraz prawnych. Spożywanie alkoholu jest uważane przez większość Polaków za najważniejszy problem społeczny. Ponadto picie alkoholu często poprzedza sięgnięcie po mocniejsze substancje, jakimi są narkotyki. Inspiracją do przeprowadzenia niniejszego badania był międzynarodowy projekt European School Survey Project on Alcohol and Drugs (ESPAD). Głównym powodem powstania ww. projektu badawczego był brak porównywalnych danych na temat używania substancji wśród europejskich nastolatków. Aby

zebrać takie dane, na początku lat 90. opracowano wspólne założenia metodologiczne, czego efektem był kwestionariusz wykorzystywany w badaniu terenowym. Z powodów pragmatycznych postanowiono przeprowadzić ankietę wśród uczniów w klasach.

Ogólnym celem badania jest zebranie porównywalnych danych na temat używania substancji przez uczniów w wieku 15-16 i 17-18 lat w jak największej liczbie krajów europejskich. Najważniejsze cele tego projektu badawczego to monitorowanie trendów i ich porównanie między krajami i grupami krajów. W tym celu ankiety są powtarzane co cztery lata, przy czym punktem wyjścia jest 1995 rok. W każdej kolejnej edycji badania przeprowadzonego w Polsce uczestniczy kilka wybranych województw. Badanie tego typu w województwie podkarpackim ostatni raz było przeprowadzane w 2011 roku. Ponieważ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie na mocy odpowiednich ustaw podejmuje działania zmierzające do ograniczania spożycia napojów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, istotne jest monitorowanie skali zjawiska wśród młodzieży, która niebawem stanie się dorosła. W związku z powyższym w roku szkolnym 2018/2019 we wszystkich powiatach województwa podkarpackiego przeprowadzono badanie dotyczące spożywania alkoholu i używania substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną.

Metodologia

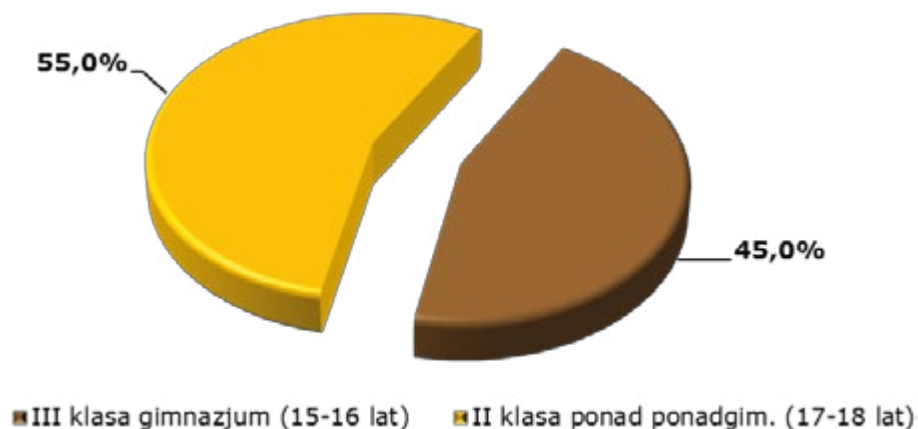
Badanie miało charakter ilościowy z zastosowaniem kwestionariusza ankiety audytoryjnej i było anonimowe. Swoim zasięgiem obejmowało obszar województwa podkarpackiego. Część terenowa badania została przeprowadzona w gimnazjach publicznych (uczniowie klas trzecich) oraz publicznych szkołach ponadgimnazjalnych (uczniowie klas drugich) z wyłączeniem szkół specjalnych oraz szkół dla dorosłych. Respondenci poproszeni zostali o wypełnienie ankiety, włożenie jej do załączonej koperty, zaklejenie i na sam koniec złożenie jej w wyznaczonym miejscu. Zastosowana procedura zbierania wypełnionych ankiet miała na celu zwiększenie zaufania respondentów do badania. Ma to wpływ na udzielanie szczerych odpowiedzi i podnosi jakość zebranego materiału badawczego.

Próbę badawczą wylosowano na podstawie wykazu szkół i liczby uczniów, otrzymanego z Kuratorium Oświaty w Rzeszowie, z uwzględnieniem poniższych założeń:

- ❖ Liczba uczniów III klas gimnazjów objętych badaniem z danego powiatu powinna być proporcjonalna do ogólnej liczby uczniów uczęszczających do tego typu klas w tym powiecie.
- ❖ Liczba uczniów II klas ponadgimnazjalnych objętych badaniem z danego powiatu powinna być proporcjonalna do ogólnej liczby uczniów uczęszczających do tego typu klas w tym powiecie.

Losowanie klas przebiegało dwustopniowo. W pierwszym etapie losowano szkoły, uwzględniając wielkość populacji uczniów uczęszczających do każdej ze szkół. Po wylosowaniu szkół uczestniczących w badaniu dokonywano losowania klas wewnątrz tych szkół. Poniższy wykres przedstawia udział poszczególnych grup wiekowych (szkół) w badanej próbie.

Wykres nr 1. Wiek uczniów (N=1904)

Źródło: Opracowanie własne.

Celem głównym badania było zdiagnozowanie rozpowszechnienia zjawiska używania substancji psychoaktywnych przez młodzież.

Cele szczegółowe swym zakresem obejmują następujące obszary:

- ❖ Rozpowszechnienie spożywania napojów alkoholowych.
- ❖ Wzory picia alkoholu.
- ❖ Rozmiary zjawiska nietrzeźwości.
- ❖ Rozpowszechnienie używania substancji nielegalnych.
- ❖ Ocena dostępności substancji legalnych i nielegalnych.
- ❖ Postawy wobec różnych substancji psychoaktywnych.

Ponadto w diagnozie wyszczególnione zostały następujące zagadnienia bezpośrednio związane z używaniem alkoholu oraz nielegalnych substancji psychoaktywnych:

Doświadczenia związane z piciem napojów alkoholowych przez młodzież:

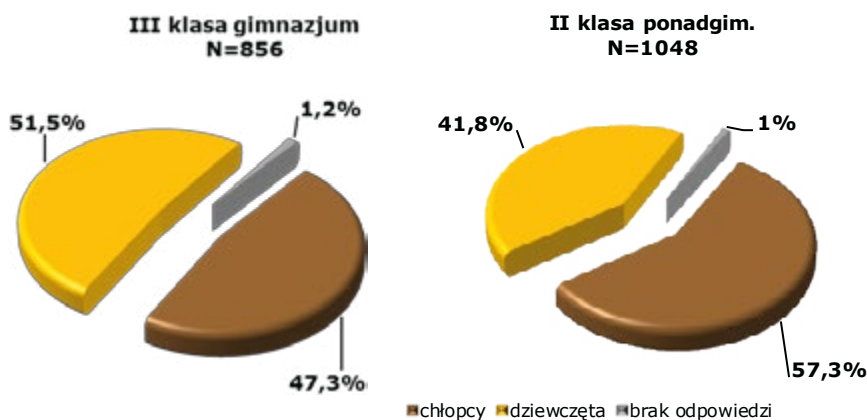
- ❖ Ocena dostępności alkoholu.
- ❖ Rozpowszechnienie picia alkoholu.
- ❖ Rodzaje spożywanego alkoholu.
- ❖ Częstotliwość picia alkoholu.
- ❖ Ilość wypitego alkoholu.
- ❖ Przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu.

Używanie substancji nielegalnych – narkotyków oraz innych substancji psychoaktywnych przez młodzież:

- ❖ Dostępność substancji.
- ❖ Rozpowszechnienie używania substancji.
- ❖ Pierwszy kontakt z substancjami.
- ❖ Częstotliwość używania substancji.
- ❖ Rodzaje używanych substancji.
- ❖ Wiedza na temat szkodliwości używania substancji.

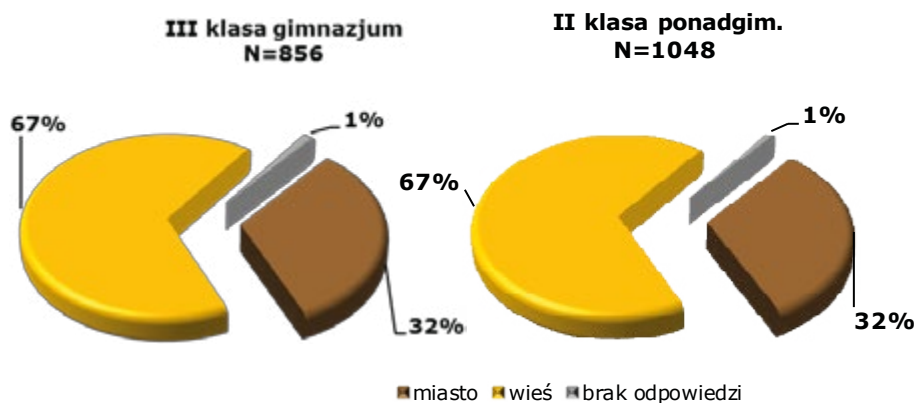
Dodatkowo poruszono tematykę relacji z rodzicami, przyjaciółmi oraz przewidywanej reakcji rodziców wobec spożywania alkoholu i używania substancji nielegalnych.

Wykres nr 2. Płeć uczniów

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres nr 3. Miejsce zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne.

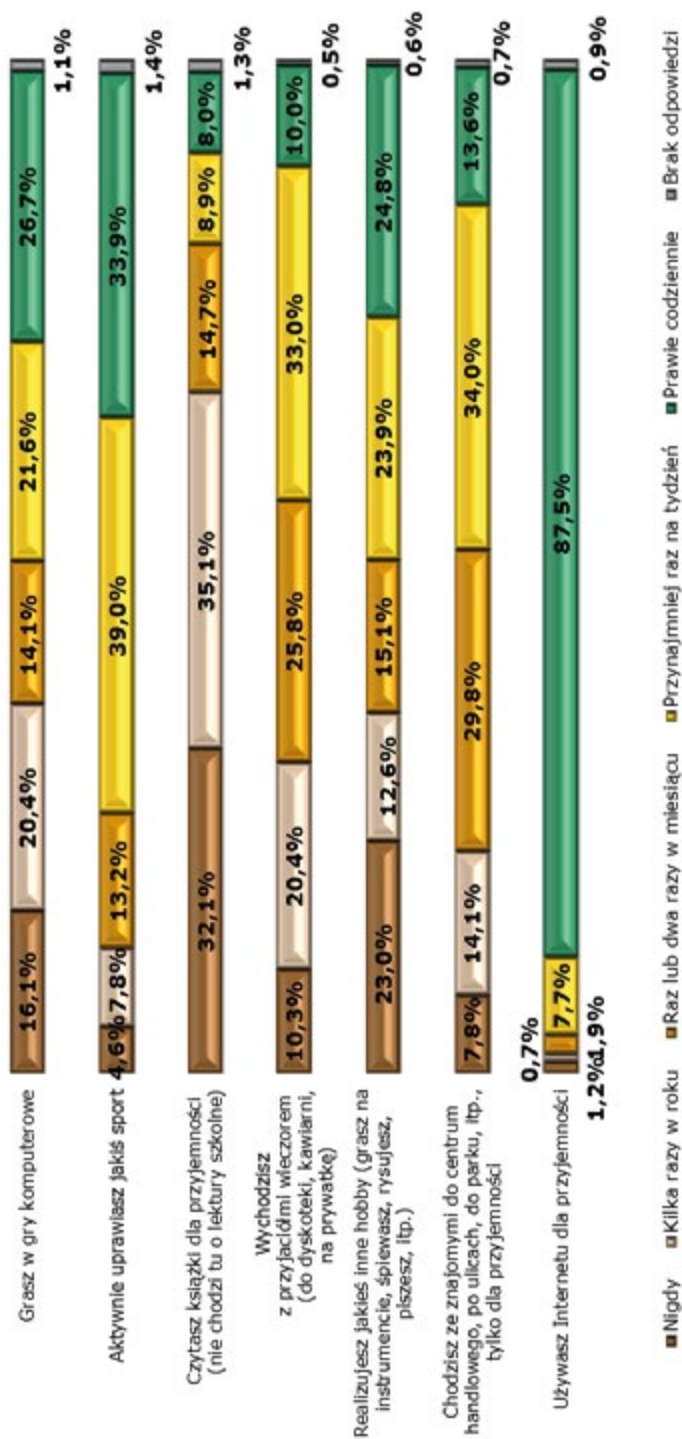

Charakterystyka respondentów

W badaniu wzięło udział 1904 uczniów z 84 szkół województwa podkarpackiego: 35 szkół gimnazjalnych oraz 49 szkół ponadgimnazjalnych. Jednym ze sposobów scharakteryzowania respondentów było określenie, jak często badani podejmują różne aktywności. W kafeterii wykorzystanej do tego badania wymieniono następujące aktywności podejmowane przez młodzież: granie w gry komputerowe; aktywne uprawianie sportu; czytanie książek dla przyjemności (z wyłączeniem lektur szkolnych); wychodzenie z przyjaciółmi wieczorem (do dyskoteki, kawiarni, na prywatkę); realizacja innego hobby (gra na instrumencie, śpiew, rysowanie, pisanie itp.); chodzenie ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku itp.; używanie Internetu dla przyjemności. Zajęciem uprawianym prawie codziennie przez większość młodzieży jest korzystanie z Internetu dla przyjemności - odpowiedzi

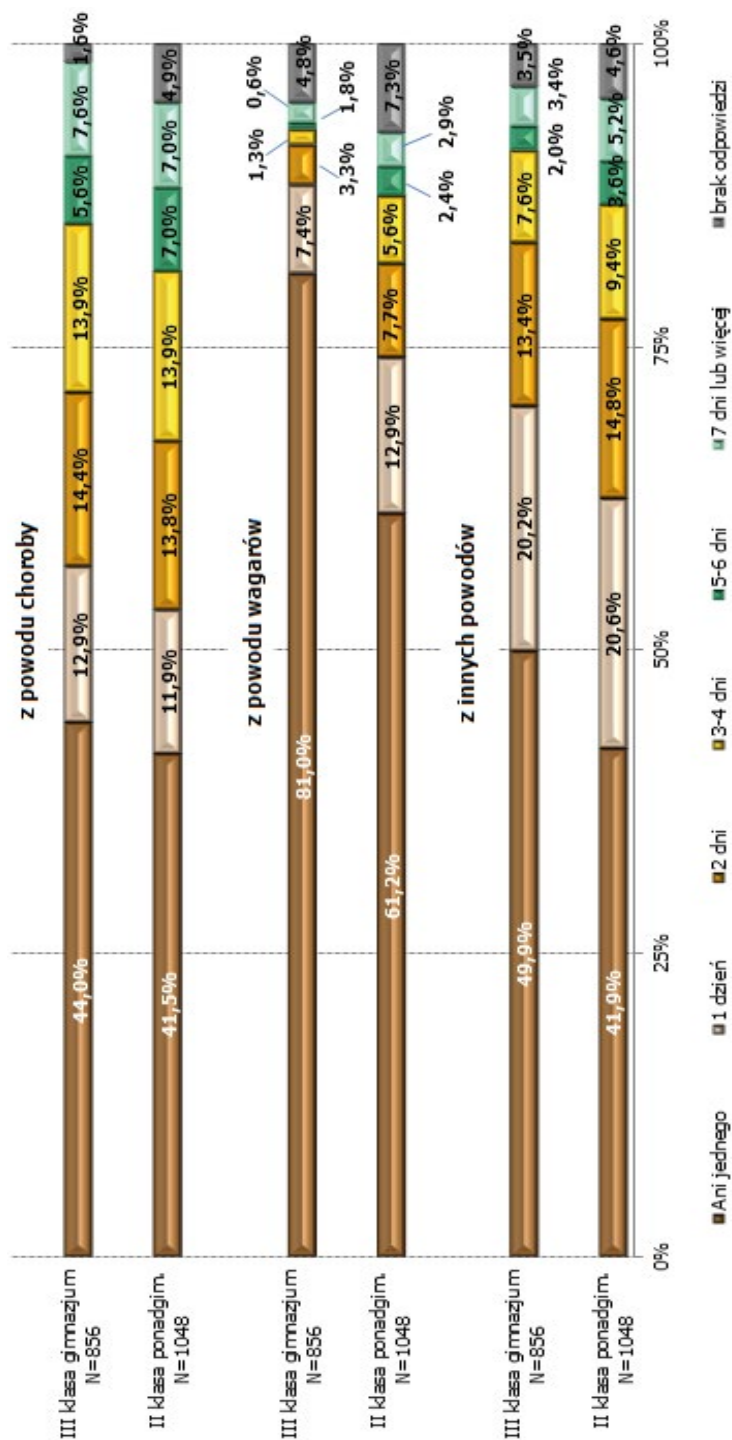
takiej udzieliło 87,5% respondentów. Znaczna część badanych z tej grupy aktywnie uprawia sport (33,9%). Kolejną aktywnością podejmowaną przez młodzież było granie w gry komputerowe (26,7%). Wśród zajęć uprawianych przynajmniej raz w tygodniu największa część młodzieży aktywnie uprawiała sport (39%) oraz chodziła ze znajomymi do centrum handlowego, po ulicach, do parku itp. tylko dla przyjemności (34%). Podobna grupa badanych (33%) przynajmniej raz na tydzień wychodziła z przyjaciółmi wieczorem (do dyskoteki, kawiarni, na prywatkę).

Wykres nr 4. Jak często, jeśli w ogóle, uprawiasz każde z niżej wymienionych zajęć? (N=1904)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres nr 5. Podczas OSTATNICH 30 DNI ile miałeś(-aś) pełnych dni nieobecności w szkole?

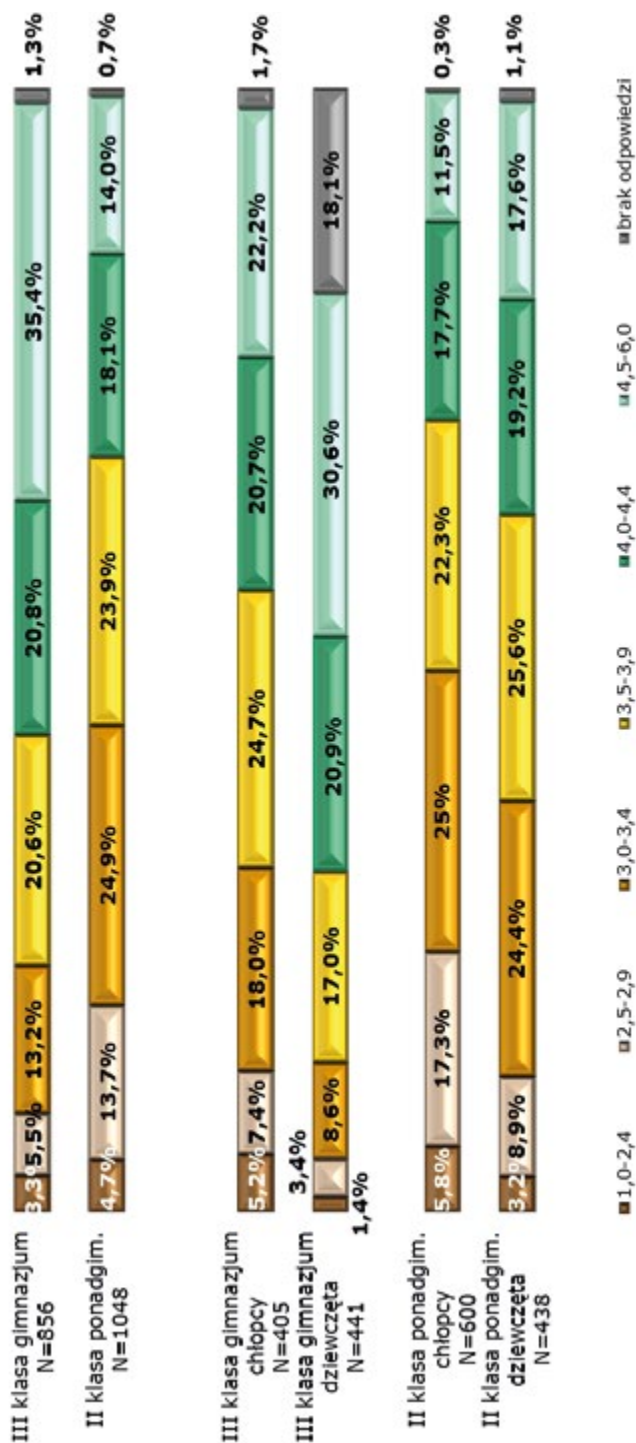
Źródło: Opracowanie własne.

Frekwencja ma istotny wpływ na zrozumienie i przyswajanie materiału, który uczeń ma za zadanie opanować w ciągu roku szkolnego. Ponadto często stanowi swoisty barometr ukazujący problemy wychowawcze i emocjonalne młodzieży. Zwłaszcza wagarowanie często świadczy o występowaniu problemów w życiu ucznia. W niniejszym badaniu zapytano respondentów o absencję podczas zajęć szkolnych w ciągu ostatnich 30 dni. Z powodu choroby jeden lub dwa dni nieobecności częściej odnotowali uczniowie trzeciej klasy gimnazjum. W przedziale od trzech do czterech dni nieobecności miało tyle samo uczniów w jednym i drugim typie szkoły.

Nieobecność z powodu wagarów zdecydowanie częściej zdarza się wśród starszej młodzieży. W przypadku gimnazjum 81% uczniów nie opuściło ani jednego dnia z powodu wagarów, natomiast w drugich klasach szkoły ponadgimnazjalnej - 61,2%.

Kolejną kwestią poruszaną w badaniu były wyniki w nauce osiągane przez młodzież. Na poniższym wykresie przedstawiono średnią ocen z ostatniego półrocza uczniów z trzecich klas gimnazjum i drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej z podziałem na dziewczęta i chłopców. Młodzież gimnazjalna w ostatnim półroczu osiągnęła lepsze wyniki w nauce niż uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto dziewczęta, zarówno z gimnazjum, jak i ze szkoły ponadgimnazjalnej, osiągają lepszą średnią ocen niż chłopcy.

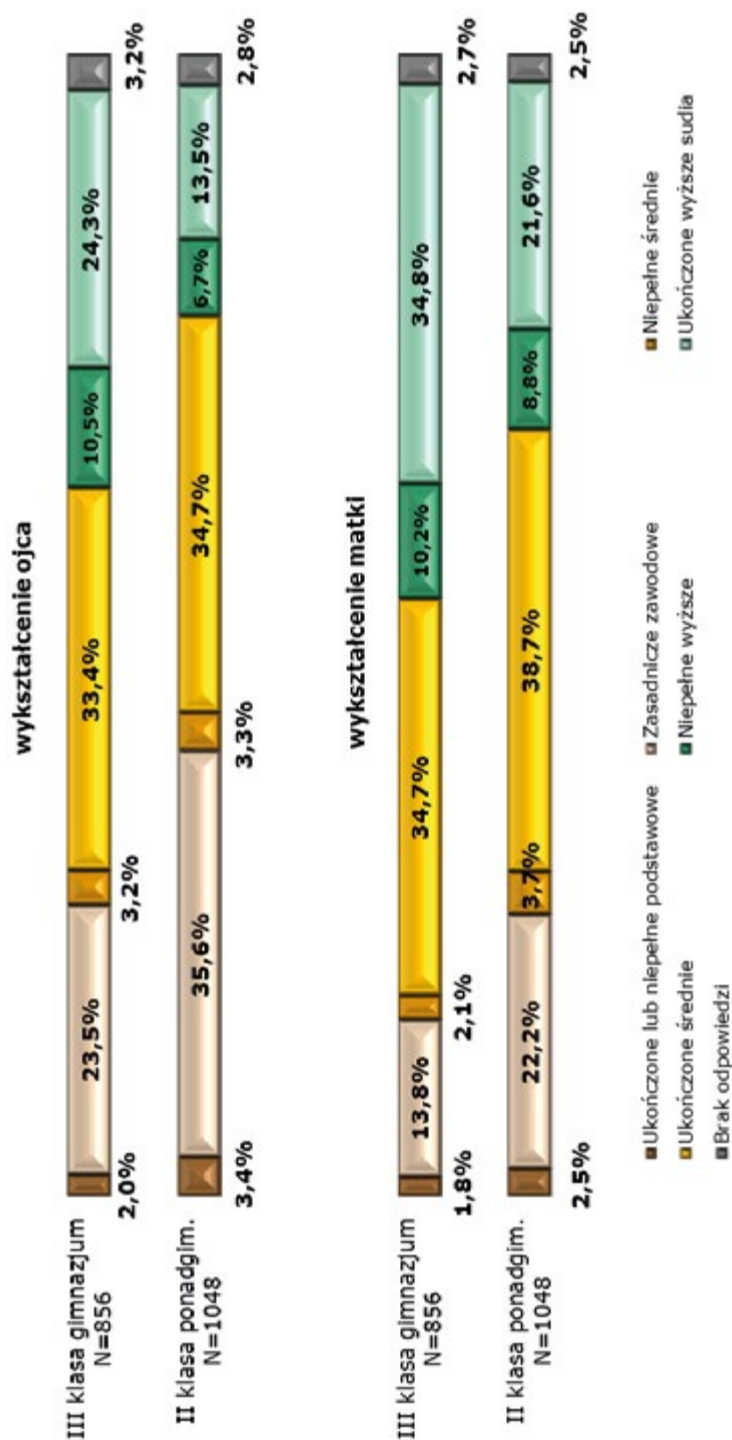
Wykres nr 6. W którym przedziale mieści się średnia Twoich ocen na koniec ostatniego półrocza?

Źródło: Opracowanie własne.

Rodzice respondentów najczęściej posiadają wykształcenie średnie. Wykształcenie takie posiadała największa liczba ojców wśród młodzieży gimnazjalnej. Ojcowie młodzieży uczęszczającej do drugich klas szkół ponadgimnazjalnych najczęściej posiadali wykształcenie zasadnicze zawodowe. Matki w większości przypadków posiadały lepsze wykształcenie od ojców. W trzeciej klasie gimnazjum największy odsetek matek uczniów posiadał ukończone studia wyższe. W przypadku młodzieży uczęszczającej do klasy drugiej szkoły ponadgimnazjalnej było nieco inaczej. W tej grupie zdecydowana większość matek posiadała ukończoną szkołę średnią.

Wykres nr 7. Jakie wykształcenie mają Twoi rodzice?

Źródło: Opracowanie własne.

Sytuacja rodzinna badanych

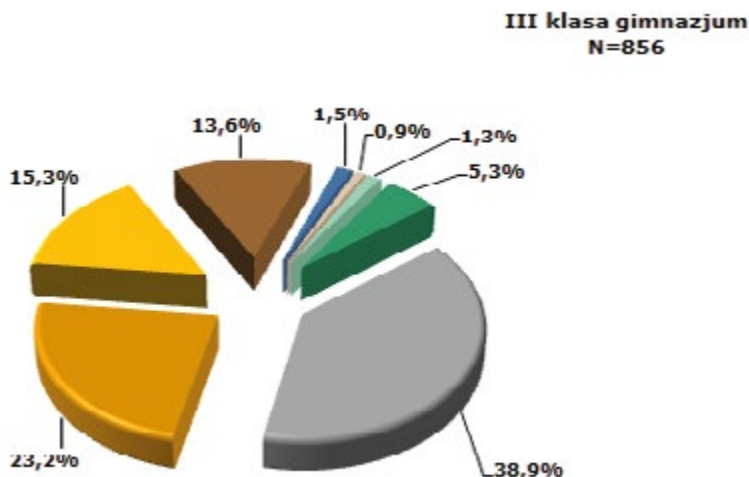
Sytuacja rodzinna kształtuje w znacznym stopniu osobowość dziecka, ma wpływ na rozwój intelektualny, psychiczny i społeczny. W rodzinie następuje rozwój młodej osoby zarówno w okresie poprzedzającym rozpoczęcie nauki szkolnej, jak i w okresie szkolnym. Wypełnianie obowiązku szkolnego oraz występowanie ewentualnych problemów wychowawczych i emocjonalnych młodzieży w znacznej mierze zależy od sytuacji rodzinnej dziecka.

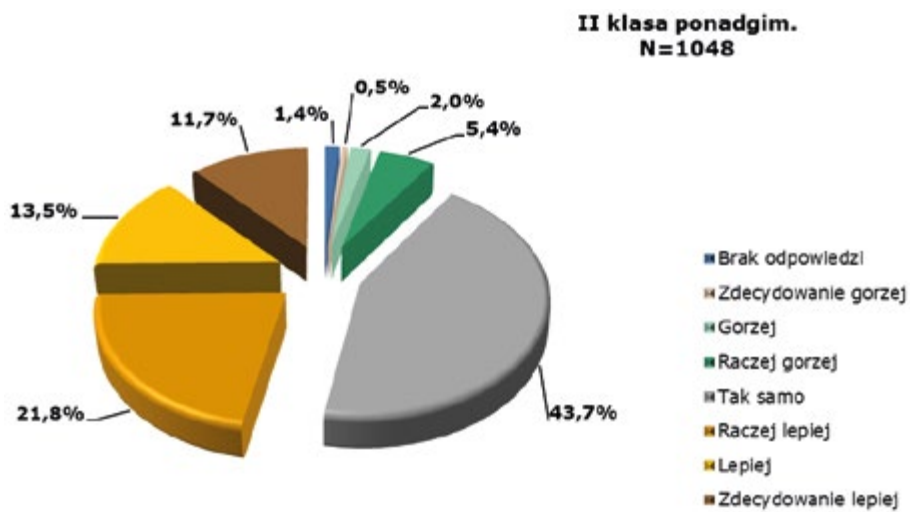
Respondenci uważają, że rodzinie, z której się wywodzą, powodzi się tak samo jak innym rodzinom w Polsce. Odpowiedzi takiej udzieliło 38,9% uczniów trzecich klas gimnazjów i 43,7% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. W obydwu grupach badanych osób znaczna część uważa, że ich rodzinie powodzi się raczej lepiej (gimnazjum - 23,3%; szkoła ponadgimnazjalna - 21,8%), lepiej

(gimnazjum - 15,3%; szkoła ponadgimnazjalna - 13,5%) i zdecydowanie lepiej (gimnazjum - 13,6%; szkoła ponadgimnazjalna - 11,7%).

Ogromna większość badanych uczniów jest zadowolona z kontaktów ze swoim rodzicami, zwłaszcza z matkami. Odpowiedzi „bardzo zadowolony” i „zadowolony” ze swoich stosunków z matką w klasach trzecich gimnazjum udzieliło ponad 49% badanych, zaledwie 3% osób wyraziło przeciwną opinię. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych osoby zadowolone z relacji z matką stanowiły 48%, bardzo niezadowolone natomiast - 2,5%. Odsetki badanych, którzy wyrazili zadowolenie z relacji z ojcem, były w obu grupach wiekowych niższe i wynosiły odpowiednio 40,2% i 34,8%. Wyższe były natomiast odsetki badanych wyrażających niezadowolenie: 5,4% i 4,9%. Mniej więcej połowa respondentów niezależnie od wieku jest zadowolona ze swoich relacji z przyjaciółmi.

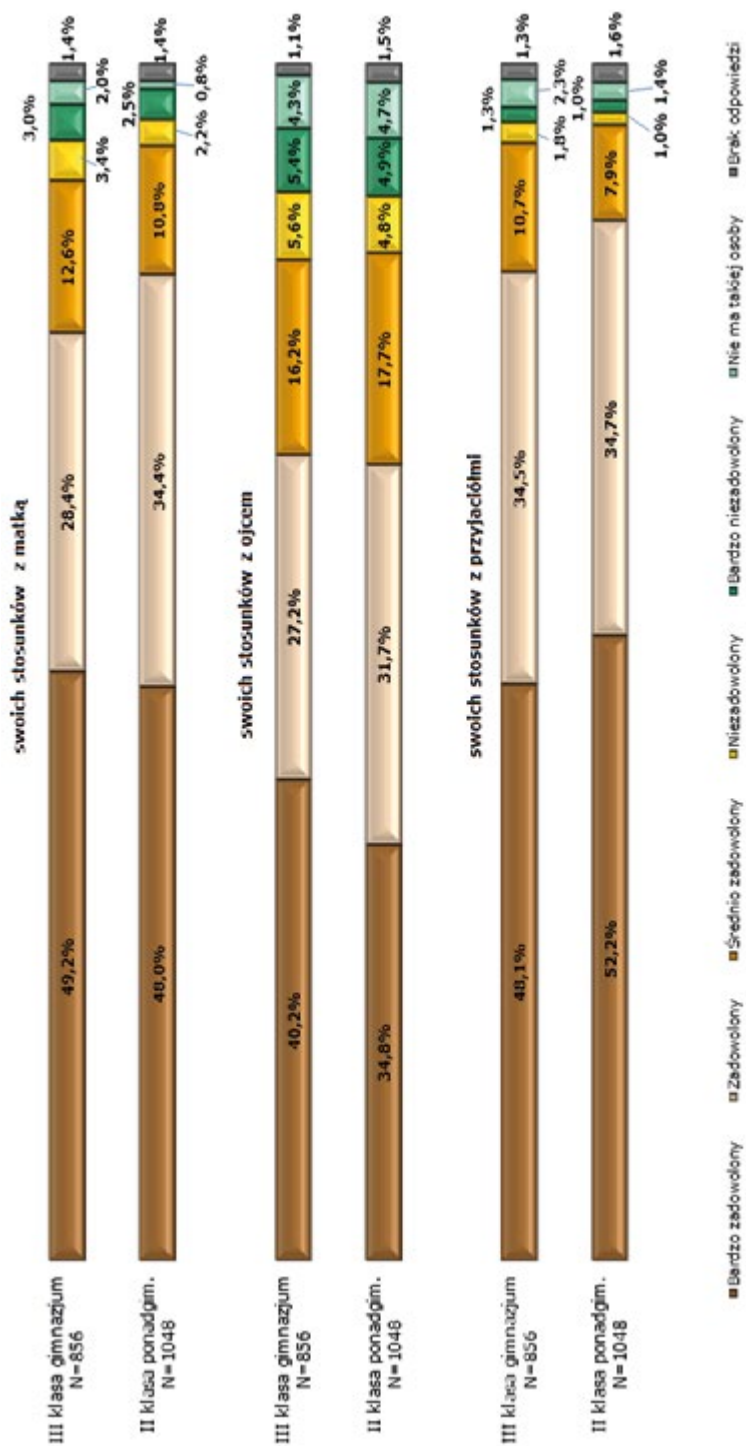
Wykres nr 8. Jak powodzi się Twojej rodzinie w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce?

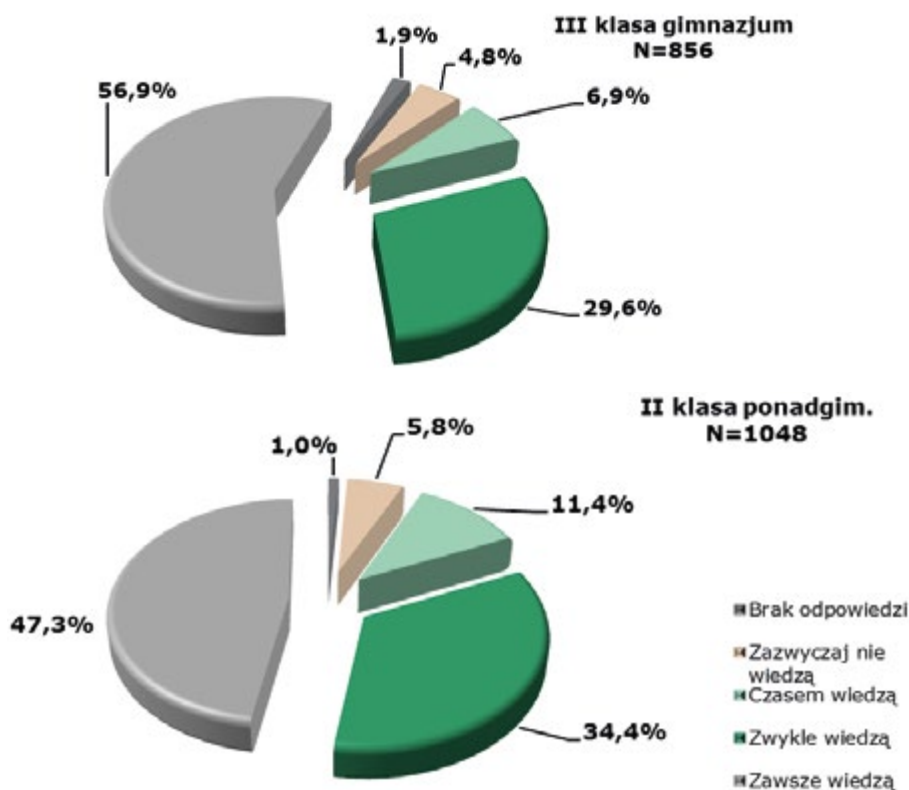
Źródło: Opracowanie własne.

Wykres nr 9. Na ile zwykle jesteś zadowolony ze ...

Źródło: Opracowanie własne.

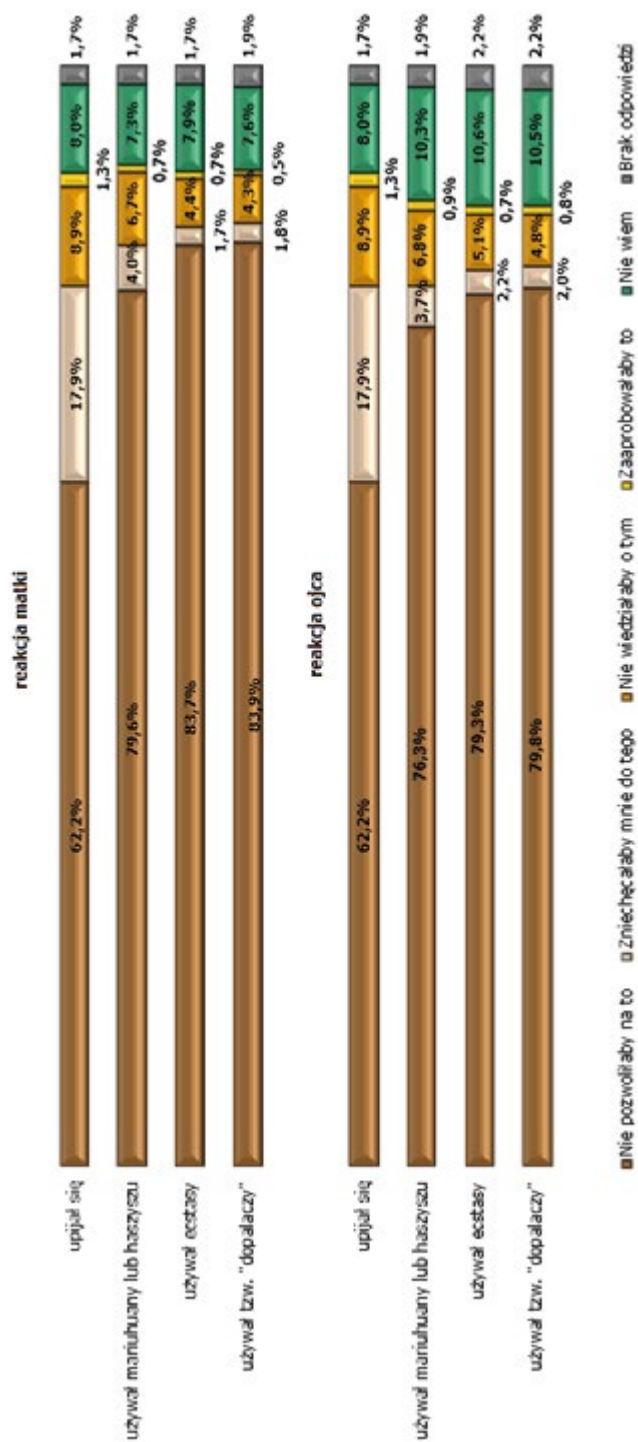
Wykres nr 10. Czy Twoi rodzice wiedzą, gdzie spędzasz sobotnie wieczory?

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach zdiagnozowania sytuacji rodzinnej badanych respondentom zadano pytanie czy rodzice wiedzą, gdzie ich dzieci spędzają sobotnie wieczory. Ponad połowa rodziców uczniów klas trzecich gimnazjum zawsze wie, gdzie sobotnie wieczory spędza ich potomstwo. Wiedzy takiej zazwyczaj nie posiada 4,8% rodziców badanej grupy. W przypadku klas drugiej szkoły ponadgimnazjalnej liczba rodziców, która zawsze wie, gdzie ich dziecko spędza sobotnie wieczory, jest nieco mniejsza. Natomiast wiedzy takiej w tej grupie nie ma więcej rodziców niż w gimnazjum.

Wykres nr 11. Jak sądzisz, jaka byłaby reakcja twojej matki, ojca, gdybyś robił następujące rzeczy

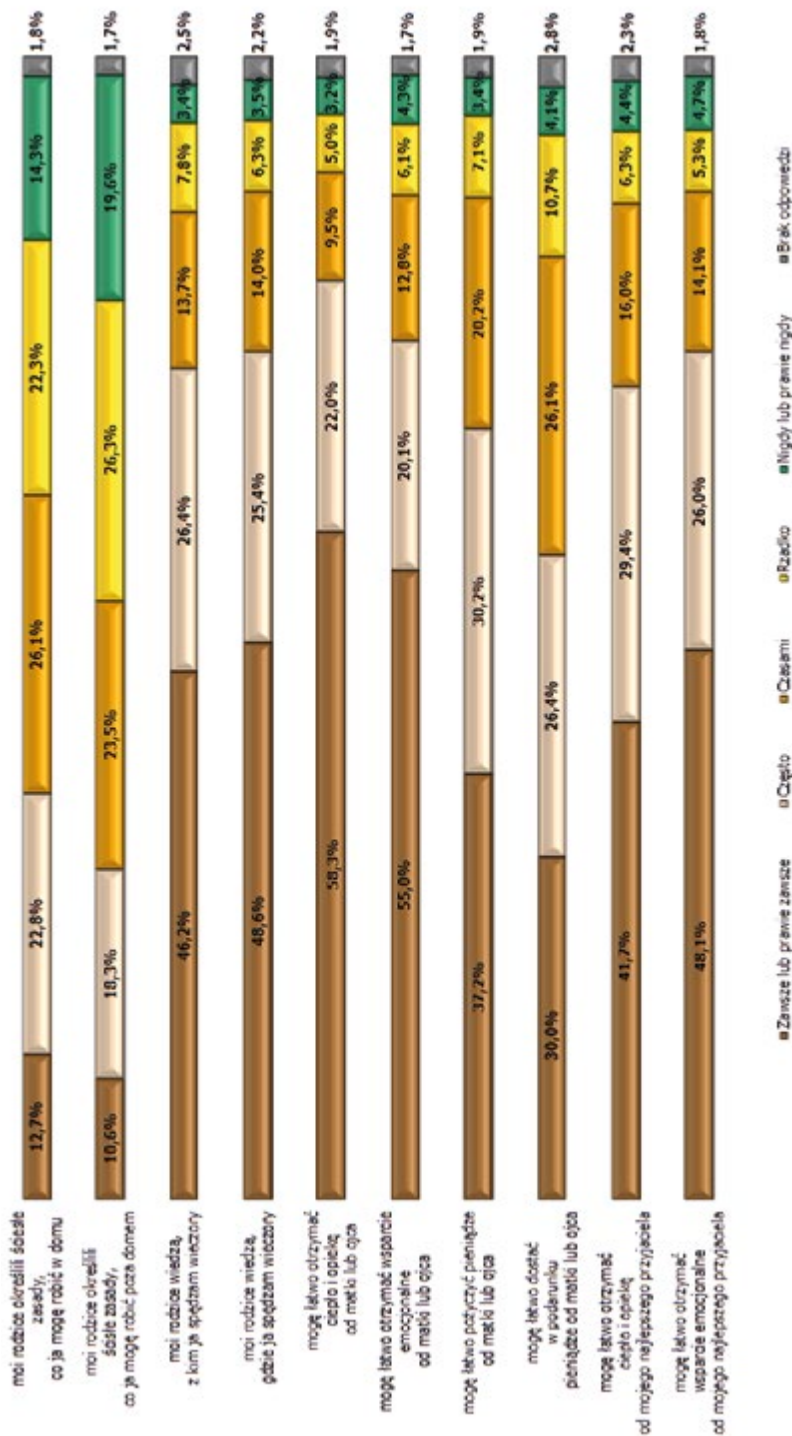

Źródło: Opracowanie własne.

Powyższy wykres przedstawia przewidywaną reakcję rodziców wobec upijania się i używania narkotyków przez młodzież. W przypadku upijania się, używania marihuany lub haszyszu, używania ekstazy, czy tzw. dopalaczy nie ma znacznych różnic w poziomie restrykcyjności w zależności od płci rodzica. Dokładanie taki sam odsetek matek, jak i ojców (62,5%) nie pozwoliłoby na upijanie się ich dziecka. Na używanie marihuany lub haszyszu nie pozwoliłoby 3/4 rodziców badanej grupy uczniów. W przypadku substancji uważanych za mocniejsze odsetek rodziców nieakceptujących używania tych środków zwiększa się. Ponadto uczniom łatwiej byłoby ukryć przed rodzicami upijanie się niż używanie narkotyków, zwłaszcza ekstazy i tzw. dopalaczy.

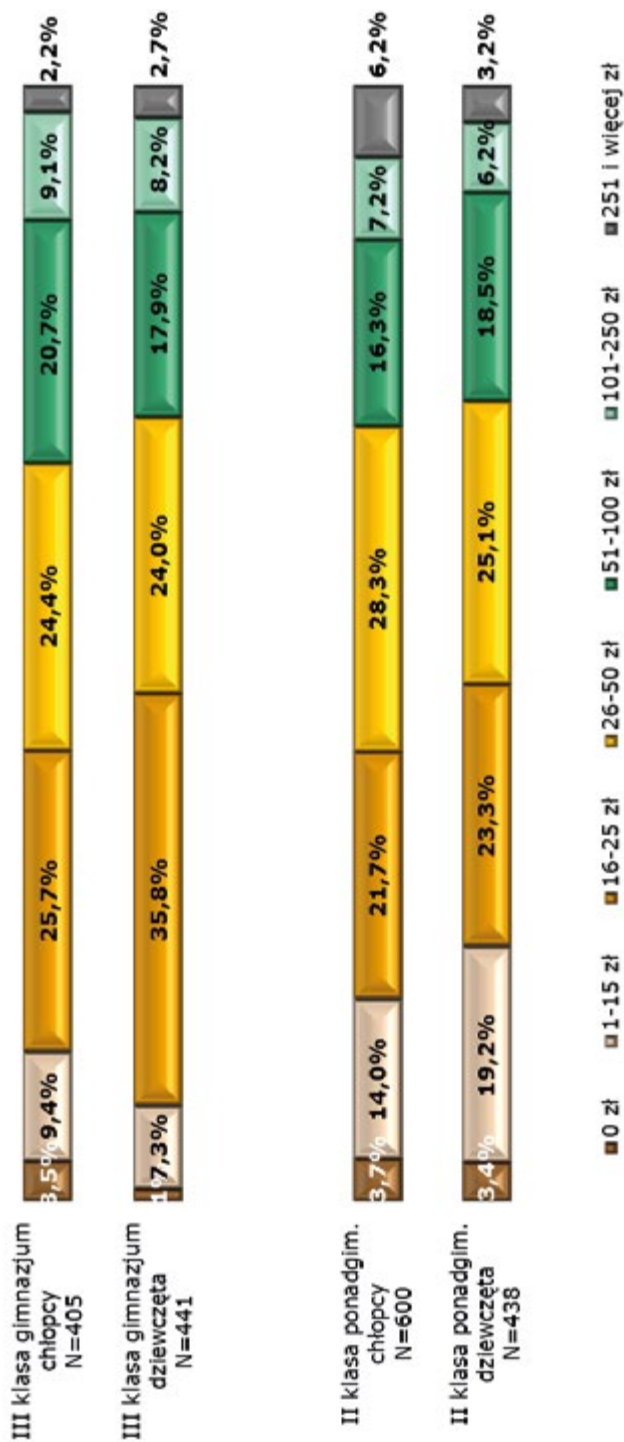
Wyrażna większość badanych deklaruje, że może „często” oraz „zawsze lub prawie zawsze” liczyć na wsparcie swoich rodziców w różnych wymiarach, zarówno emocjonalnym, jak i finansowym. Odsetek uczniów, którzy przyznali, że „mogą łatwo otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca”, wynosi 80,3%. Przeciwnego zdania (odpowiedzi: rzadko, nigdy lub prawie nigdy) było 8,2% badanych. Na wsparcie emocjonalne ze strony rodziców może liczyć, zgodnie z deklaracjami, prawie 75,1% respondentów. Z kolei 74,1% uczniów może łatwo otrzymać wsparcie emocjonalne od swojego najlepszego przyjaciela.

Wykres nr 12. Jak często poniższe stwierdzenia odnoszą się do Ciebie?

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres nr 13. Ile pieniędzy tygodniowo zwykle wydajesz na swoje potrzeby bez kontroli ze strony rodziców?

Źródło: Opracowanie własne.

Wydatki dziewcząt przeznaczane na własne potrzeby zwiększają się wraz z wiekiem. Ponad 1/3 dziewcząt uczących się w gimnazjum deklaruje, iż tygodniowo wydaje na własne potrzeby (bez kontroli ze strony rodziców) kwotę od 16 zł do 25 zł. W przypadku chłopców z tej grupy wiekowej odsetek ten wynosi 25,7%. W szkołach ponadgimnazjalnych takie wydatki deklarowało 23,3% dziewcząt i 21,7% chłopców.

W starszej grupie respondentów, niezależnie od płci, więcej jest osób, które bez wiedzy rodziców wydają tygodniowo od 26 zł do 50 zł.

Wydatki powyżej 251 zł tygodniowo deklaruje niewiele ponad 2% uczniów klas trzecich gimnazjum. Zaledwie 3,2% uczennic szkół ponadgimnazjalnych stwierdziło w badaniu, że wydaje tygodniowo więcej niż 251 zł; w przypadku chłopców odsetek ten był prawie dwukrotnie wyższy – 6,2%.

Spożywanie napojów alkoholowych

Spożywanie alkoholu przez młodzież jest alarmującym problemem współczesnego polskiego społeczeństwa. Trzeba mieć na uwadze fakt, że spożywanie każdej ilości alkoholu przez osoby nieletnie jest prawnie zabronione. Zgodnie z danymi pozyskanymi z Komendy Wojewódzkiej Policji w 2018 roku w województwie podkarpackim ujawnionych zostało 287 przypadków, w których nieletni byli pod wpływem alkoholu. Oznacza to wzrost o 13% w stosunku do roku poprzedniego.

Tabela nr 1. Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem alkoholu

Rok	2015	2016	2017	2018	do 30.06.2019 r.
Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem alkoholu	274	264	254	287	114

Źródło: Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie.

Wiele nastolatków w bardzo młodym wieku ma za sobą pierwsze doświadczenia związane ze spożyciem alkoholu; niektórzy piją regularnie, zdarzają się również sytuacje, w których dochodzi do upojenia alkoholowego. Reakcje organizmu na alkohol bywają różne – od stanu spokoju i zrelaksowania do zachowań agresywnych, przejawiających się bójkami i aktami wandalizmu. Zgodnie z treścią obowiązujących przepisów prawnych, osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażając życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień, placówki lub podmiotu leczniczego¹. Instytucje te są więc powołane do ochrony porządku przed osobami będącymi w stanie nietrzeźwości oraz do równoczesnego zapewnienia tym osobom bezpośredniej opieki oraz - w miarę potrzeby - pomocy lekarskiej.

Tabela nr 2. Liczba osób nietrzeźwych przyjętych do Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie oraz Miejskiego Ośrodka Zapobiegania Uzależnieniom w Przemyślu

Wyszczególnienie		2015	2016	2017	2018
dorośli mężczyźni	Rzeszów	5766	5366	5415	5467
	Przemyśl	395	2785	2689	2699
dorosłe kobiety	Rzeszów	427	354	372	420
	Przemyśl	240	201	144	138
nieletni chłopcy	Rzeszów	15	29	20	16
	Przemyśl	7	3	3	4

¹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz.U. z 2019, poz. 2277 z późn. zm.).

Wyszczególnienie		2015	2016	2017	2018
nieletnie dziewczęta	Rzeszów	2	2	0	1
	Przemyśl	0	0	0	1

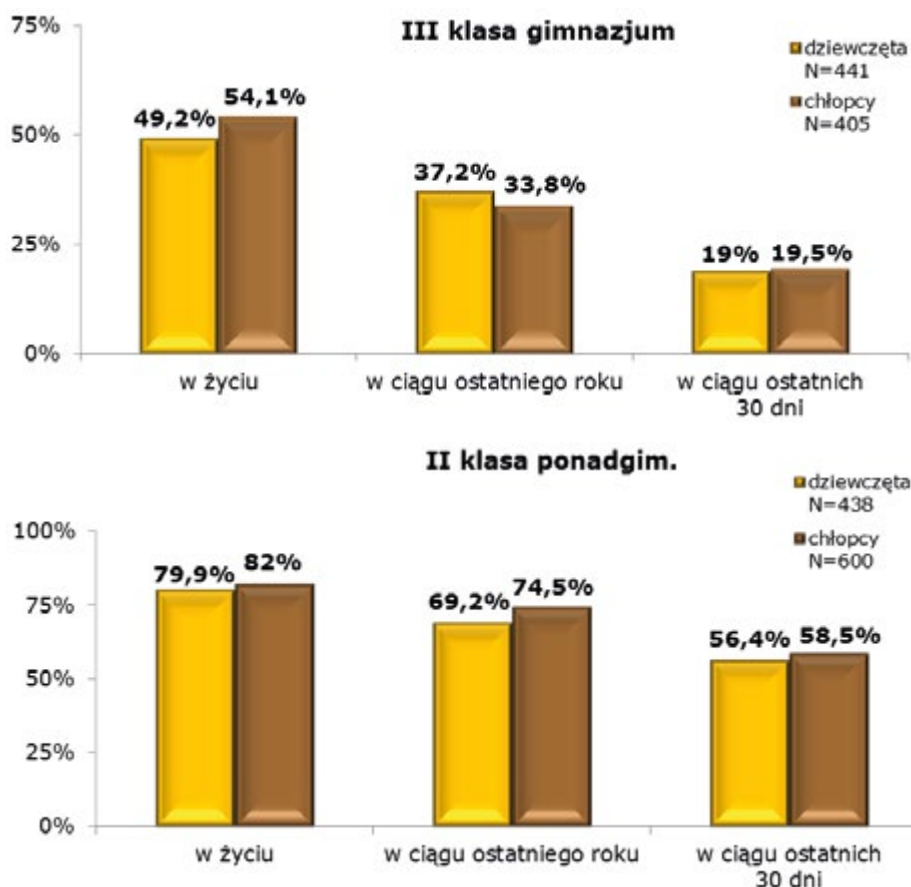
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Izby Wyrzeźwień w Rzeszowie oraz Miejskiego Ośrodka Zapobiegania Uzależnieniom w Przemyślu.

W województwie podkarpackim funkcjonują dwie instytucje udzielające pomocy osobom nietrzeźwym; są to: Izba Wyrzeźwień w Rzeszowie oraz Miejski Ośrodek Zapobiegania Uzależnieniom w Przemyślu. W 2018 roku w województwie podkarpackim łączna liczba osób przyjętych do tych instytucji wyniosła 8746 osób, tj. o 1,2% więcej niż w roku poprzednim i o 35,4% więcej niż w roku 2015. Wśród przyjętych 0,3% stanowiły osoby poniżej 18. roku życia.

Wyniki badania przeprowadzonego wśród młodych osób zamieszkających na terenie województwa podkarpackiego pokazują, że wraz z wiekiem wzrasta liczba osób, które choć raz piły napój alkoholowy w swoim życiu, w ciągu ostatniego roku oraz w ciągu ostatnich 30 dni.

Okolo połowa badanych gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu piła alkohol, podczas gdy w grupie starszych uczniów było to już ponad 80%. W ciągu ostatniego roku jakiś napój alkoholowy spożywała ponad 1/3 gimnazjalistów i prawie dwa razy tyle uczniów klas drugich szkoły ponadgimnazjalnej. Dość duże różnice ze względu na wiek obserwujemy również wśród spożywających alkohol w ciągu ostatnich 30 dni. Dwa lata różnicy między poszczególnymi grupami wiekowymi uczniów objętych badaniem powoduje znaczny wzrost liczby osób, które choć raz piły napój alkoholowy.

Wykres nr 14. Odsetek uczniów, którzy choć raz pili napój alkoholowy

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wcześniejszej analizy należy stwierdzić, iż znaczna część młodzieży uczestniczącej w podkarpackich badaniach piła alkohol w okresie ostatnich 30 dni.

Najpopularniejsze napoje alkoholowe wśród młodzieży to piwo i wódka. W ciągu ostatniego miesiąca ww. trunki piła ponad 1/3 badanych uczniów. Młodzież pije piwo najczęściej 1-2 razy w miesiącu - odpowiedzi takiej udzieliło 16,3% respondentów.

Równie często spożywana jest wódka – 15,7% uczniów spożywało ten rodzaj alkoholu 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni. Kolejnym pod względem popularności alkoholem spożywanym przez młodzież w ciągu ostatnich 30 dni było wino. Najmniej popularnym alkoholem wśród uczniów jest cydr.

Tabela nr 3. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy w czasie ostatnich 30 dni? (N=1904)

Wyszczególnienie	Piwo	Cydr	Alkopop	Wino	Wódka
Nie piłem(-am)	61,0%	91,4%	84,3%	74,0%	60,8%
1-2 razy	16,3%	4,0%	7,4%	15,1%	15,7%
3-5 razy	8,7%	1,3%	2,9%	4,1%	9,5%
6-9 razy	4,5%	0,2%	1,2%	2,6%	4,5%
10-19 razy	4,5%	0,4%	0,4%	0,8%	3,7%
20-39 razy	1,6%	0,1%	0,3%	0,6%	1,1%
40 razy lub więcej	2,2%	0,4%	1,2%	0,6%	3,4%
Brak odpowiedzi	1,3%	2,2%	2,4%	2,2%	1,3%
SUMA	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: Opracowanie własne.

Najczęściej wybieranym przez gimnazjalistów napojem wysokowym podczas ostatniej okazji, kiedy pili alkohol, było piwo (24,6%), rzadziej wódka (22,2%). Odwrotna sytuacja jest wśród uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Tutaj 56,4% badanych podczas ostatniej okazji piło wódkę, natomiast 52,5% młodzieży piwo. Trzecim z kolei preferowanym przez respondentów alkoholem było wino. Wybrało go 32,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz 14,5% gimnazjalistów.

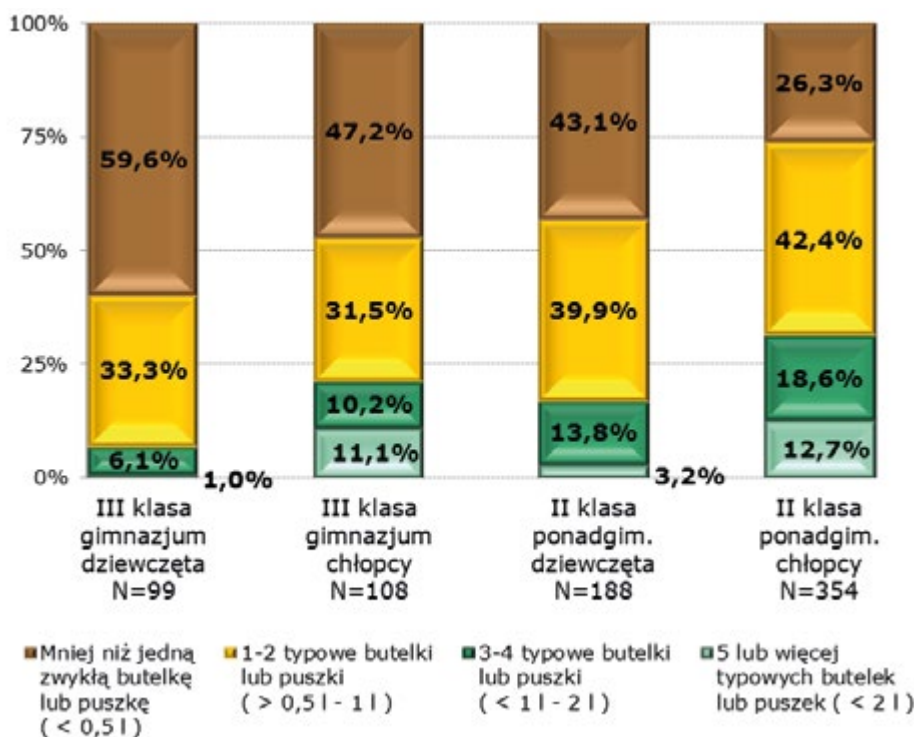
Tabela nr 4. Jakie napoje piłeś podczas ostatniej okazji, kiedy piłeś alkohol?

Wyszczególnienie	Piwo	Cydr	Alkopop	Wino	Wódka
III klasa gimnazjum N=856	24,6%	4,4%	9,5%	14,5%	22,2%
II klasa ponadgim. N=1048	52,5%	7,6%	13,8%	32,6%	56,4%

Źródło: Opracowanie własne.

Piwo okazało się najbardziej popularnym napojem spożywanym przez młodzież, dlatego też w pierwszej kolejności analizie poddano ilości tego napoju wypijane przez badanych podczas ostatniej okazji. Wśród osób, które sięgnęły po piwo podczas ostatniej okazji, 1-2 butelki wypilo 33,3% dziewcząt i nieco mniej – 31,5% - chłopców uczących się w gimnazjum. W przypadku starszych uczniów odsetki te wynosiły: 39,9% dziewcząt i 42,4% chłopców.

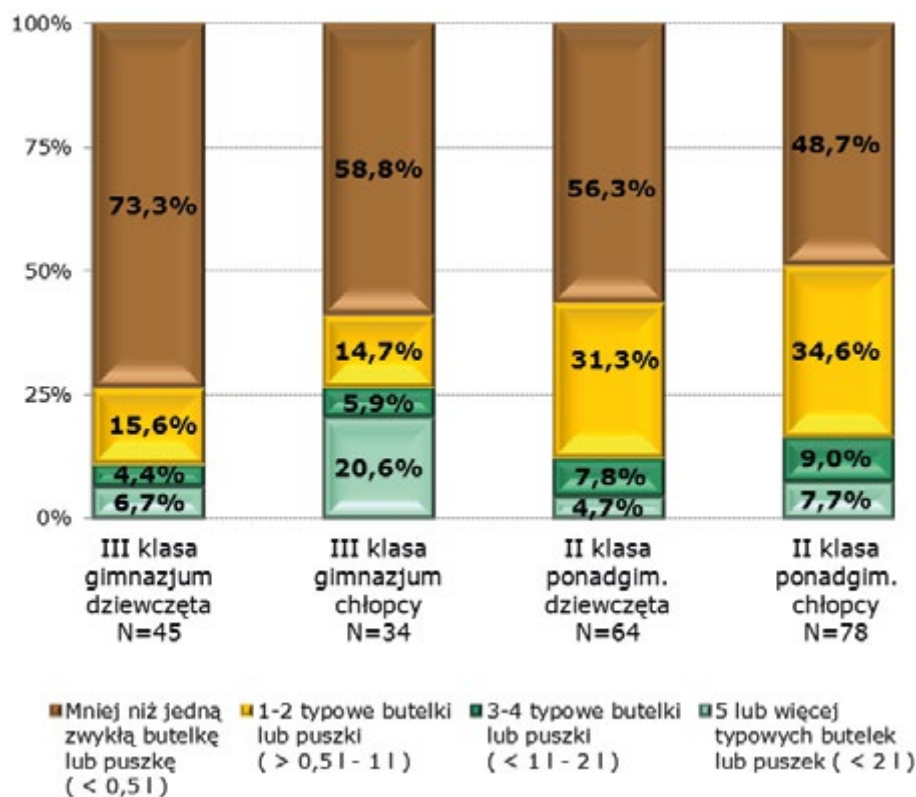
Wykres nr 15. Ilość wypitego piwa podczas ostatniej sytuacji, gdy był spożywany alkohol

Źródło: Opracowanie własne.

Trzy lub więcej butelek/puszek piwa podczas ostatniej okazji wypito 7,1% uczennic gimnazjum oraz 21,3% chłopców. Wśród starszych uczniów więcej niż 3 butelki lub puszki piwa wypito 17% dziewcząt i 31,3% chłopców.

Wykres nr 16. Ilość wypitego alkopop'u podczas ostatniej sytuacji, gdy był spożywany alkohol

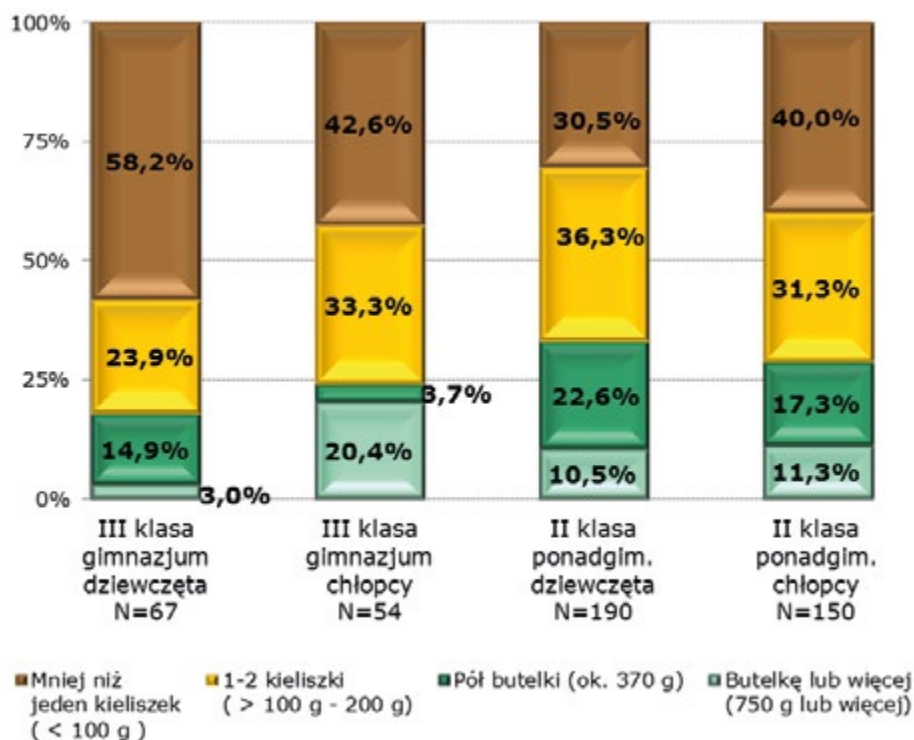
Źródło: Opracowanie własne.

Alkopopy² są znacznie mniej popularnym trunkiem niż piwo. Wśród osób, które piły je podczas ostatniej okazji, prawie 15,6% uczennic gimnazjum wypilo 1-2 butelki alkopopu; w przypadku chłopców taką ilość wypilo 14,7%. W klasach starszych w grupie dziewcząt 1-2 butelki wypilo 31,3%, zaś wśród chłopców 34,6%. Z kolei 3 lub więcej puszek (butelek) alkopopu wypilo podczas

² Alkopop – aromatyzowane napoje alkoholowe o stosunkowo niskiej zawartości alkoholu.

ostatniej okazji 11,1% dziewcząt i 26,5% chłopców w gimnazjum oraz 12,5% dziewcząt i 16,7% chłopców w starszej grupie badanych.

Wykres nr 17. Ilość wypitego wina podczas ostatniej sytuacji, gdy był spożywany alkohol

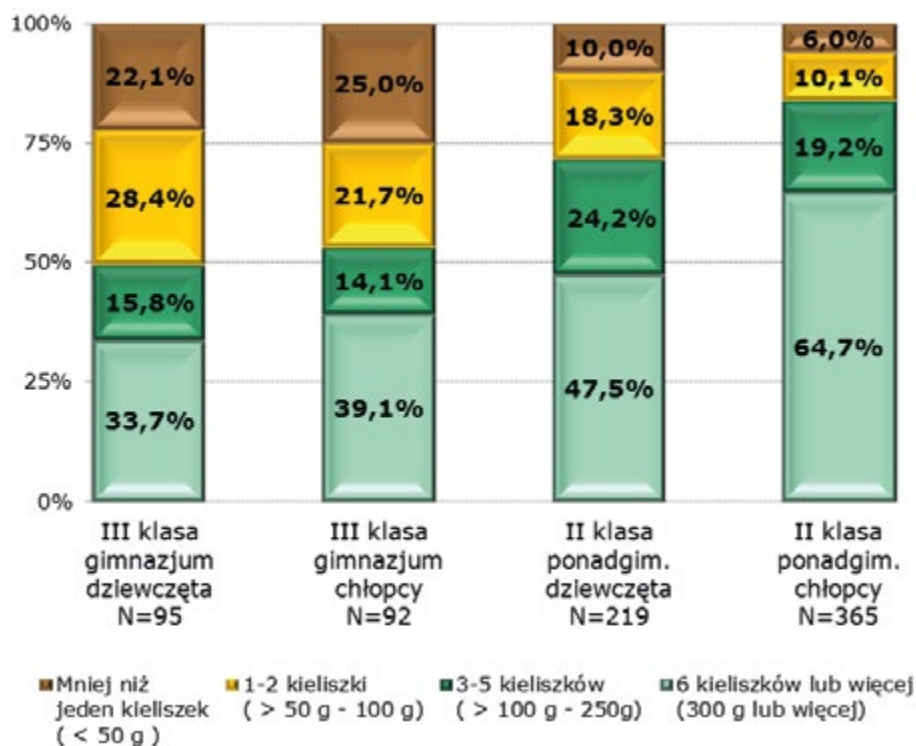

Źródło: Opracowanie własne.

Wino jest trunkiem dosyć popularnym wśród uczniów podkarpackich szkół. Wypicie 1-2 kieliszków wina podczas ostatniej okazji deklarowało 23,9% uczennic oraz 33,3% uczniów gimnazjum. W przypadku szkoły ponadgimnazjalnej było to 36,3% uczennic i 31,3% uczniów. W młodszej grupie pół butelki wypilo więcej dziewcząt niż chłopców. Podobnie sytuacja wyglądała wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Butelkę wina lub więcej podczas ostatniej

okazji skonsumowało więcej chłopców, jednak różnica ze względu na płeć w przypadku starszych respondentów była niewielka. W młodszej grupie niemal siedmiokrotnie więcej chłopców niż dziewcząt wypilo butelkę wina podczas ostatniej okazji.

Wykres nr 18. Ilość wypitej wódki podczas ostatniej sytuacji, gdy był spożywany alkohol

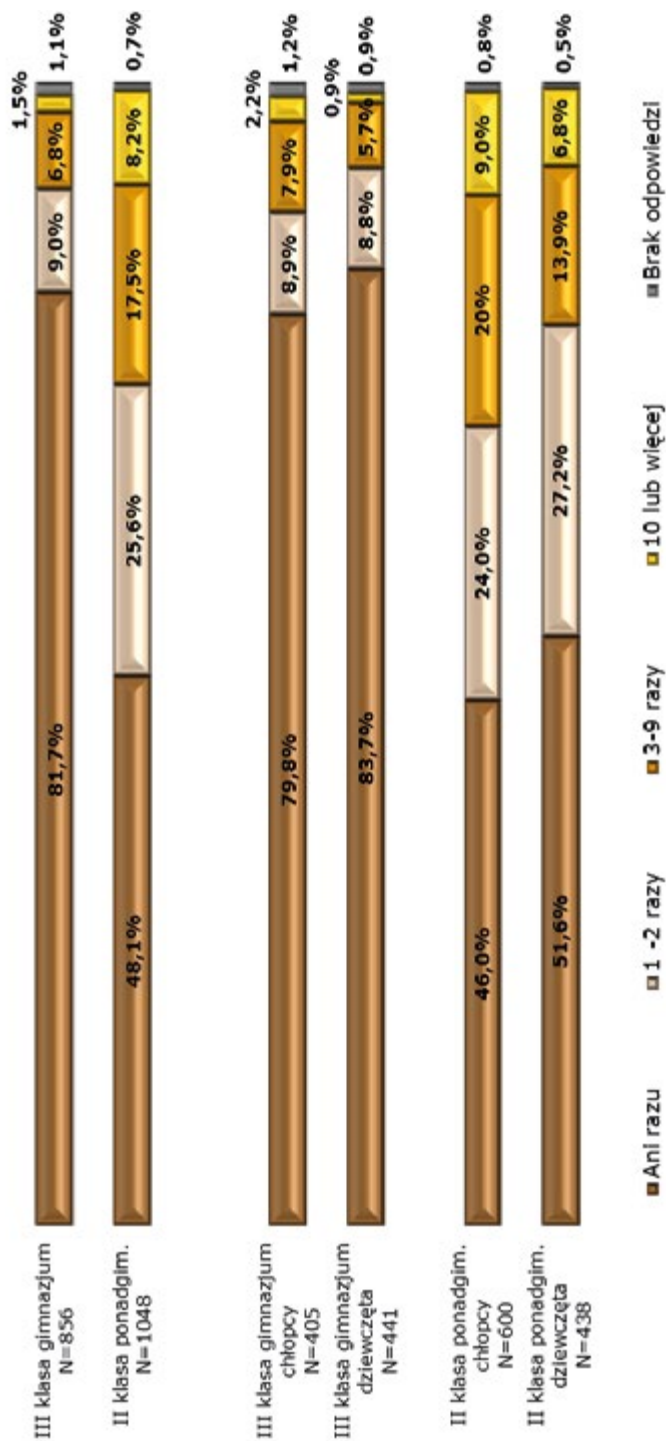

Źródło: Opracowanie własne.

Wódka to bardzo popularny napój alkoholowy wśród podkarpackich nastolatków. Na uwagę zasługuje fakt, że bardzo duża grupa osób sięgających po wódkę podczas ostatniej okazji wypila 6 lub więcej kieliszków tego napoju. Wśród dziewcząt uczących się w trzecich klasach gimnazjum taką ilość wypilo 33,7% badanych,

natomiast wśród chłopców z tego samego rocznika kilka procent więcej. W grupie starszych uczniów odsetki te są jeszcze wyższe i wynoszą odpowiednio 47,5% dziewcząt i 64,7% chłopców. O ile w przypadku innych napojów alkoholowych osoby wypijające ich duże ilości stanowiły mniejszą grupę, o tyle w przypadku wódki stanowią one zdecydowaną większość badanych konsumentów. Większość osób, które piły wódkę podczas ostatniej okazji, wypijała takie jej ilości, które prowadziły do stanu upicia się.

Wykres nr 19. Spożywanie dużych ilości alkoholu, tj. 5 lub więcej standardowych drinków, w przeciągu ostatnich 30 dni.

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba uczniów, którzy w ciągu ostatnich 30 dni wypili przy jednej okazji pięć lub więcej drinków³, rośnie wyraźnie wraz z wiekiem, przy czym nie jest to skorelowane z płcią badanych osób. Warto zauważyć, iż tak uszczegółowione pytanie - dotyczące wypicia pięciu lub więcej drinków przy jednej okazji (co należy traktować jako wskaźnik upicia się) - daje w konsekwencji zupełnie inne, znacznie wyższe wyniki niż wówczas, gdy wprost pytamy uczniów o subiektywne poczucie upicia się w jakimś okresie.

Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji przyznaje się niemal co piąty gimnazjalista (18,3%) – częściej takie deklaracje formułują chłopcy, rzadziej dziewczęta. W starszej kohorcie badanych, tj. wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, odsetki respondentów mających takie doświadczenia są znacznie wyższe.

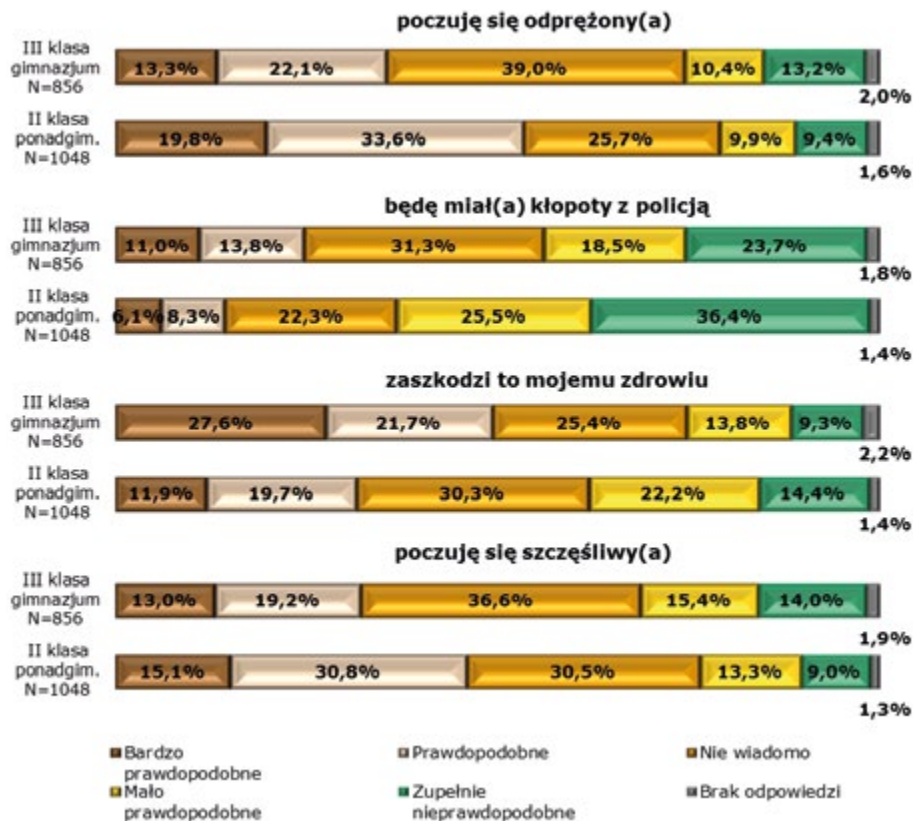
W kwestionariuszu poproszono respondentów o ocenę prawdopodobieństwa wystąpienia pewnych typów zdarzeń związanych z piciem alkoholu. Respondent miał określić, na ile prawdopodobne jest to, że po alkoholu będzie doświadczał następujących stanów bądź sytuacji:

- ❖ odprężenie;
- ❖ kłopoty z policją;
- ❖ kłopoty ze zdrowiem;
- ❖ poczucie szczęścia;
- ❖ zapomnienie o problemach;
- ❖ niemożność powstrzymania się od picia;
- ❖ kac;
- ❖ bardziej przyjazne nastawienie do innych;
- ❖ zrobienie czegoś, czego będzie się żałowało;

³ Termin "drink" oznacza kieliszek wina, butelkę piwa, mały kieliszek wódki lub innego napoju spirytusowego, albo też szklankę niskoprocentowego koktajlu.

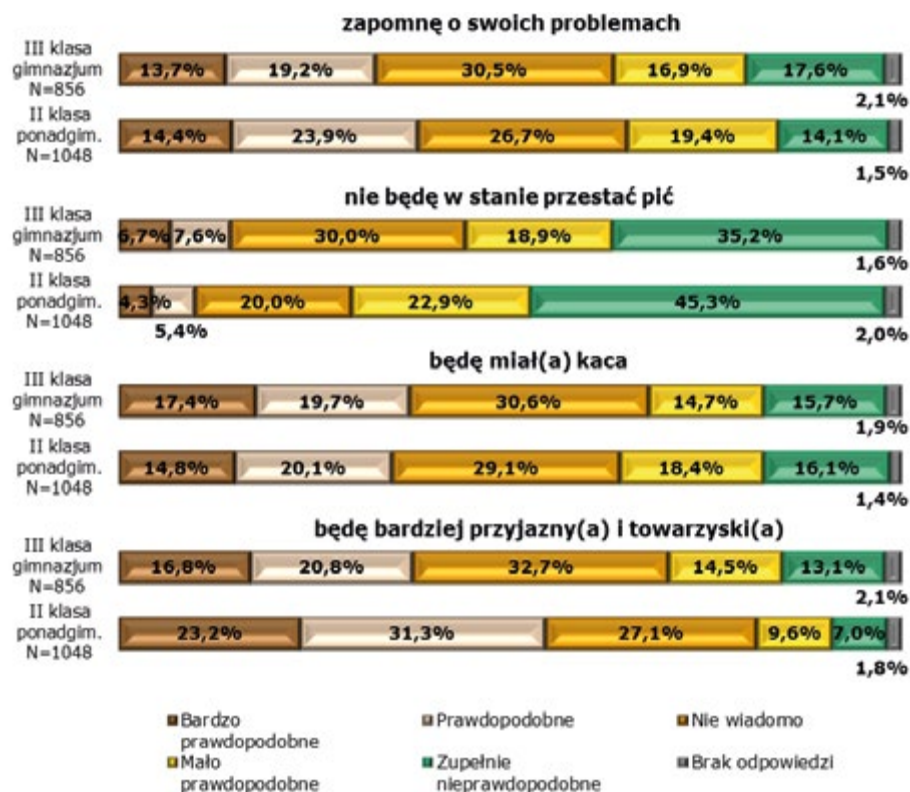
- ❖ świetna zabawa
- ❖ złe samopoczucie.

Wykres nr 20. Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu ?

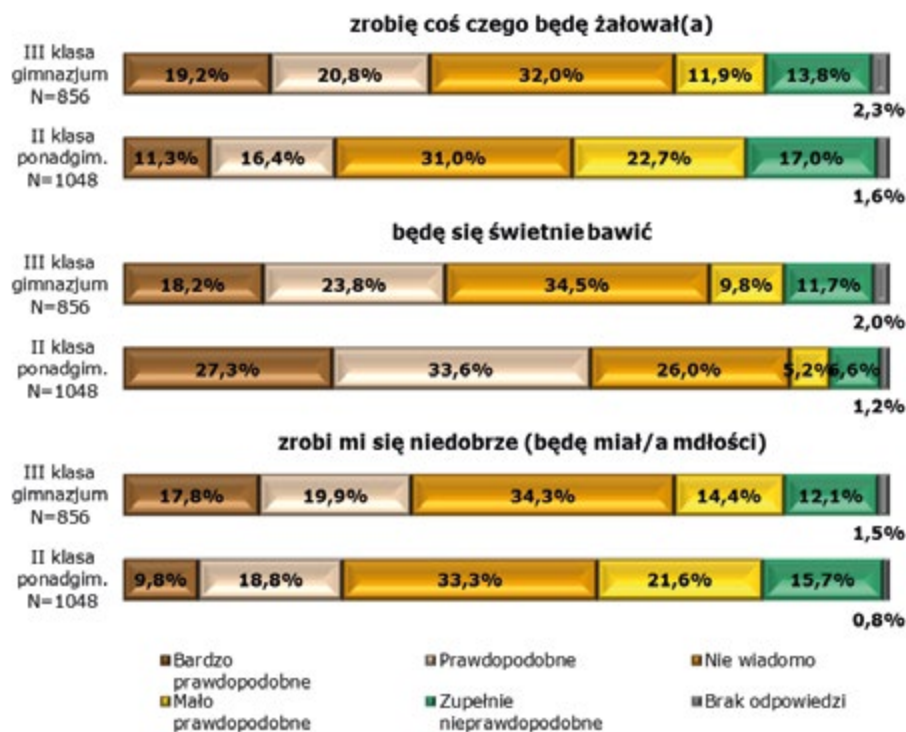
Gimnazjaliści w mniejszym stopniu niż uczniowie szkół ponadpodstawowych wierzą, że po spożyciu alkoholu poczuje się szczęśliwi i odprężeni. Natomiast wyrażają większe obawy, że alkohol zaszkodzi ich zdrowiu lub będą mieli kłopoty z policją.

Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?

Starsi uczniowie w większym stopniu niż młodszy badani uważają za prawdopodobne i bardzo prawdopodobne, że po napięciu się alkoholu staną się bardziej przyjaźni, towarzyscy oraz zapomną o swoich problemach. Jednocześnie uważają, że wystąpienie negatywnych efektów spożywania alkoholu jest mało prawdopodobne.

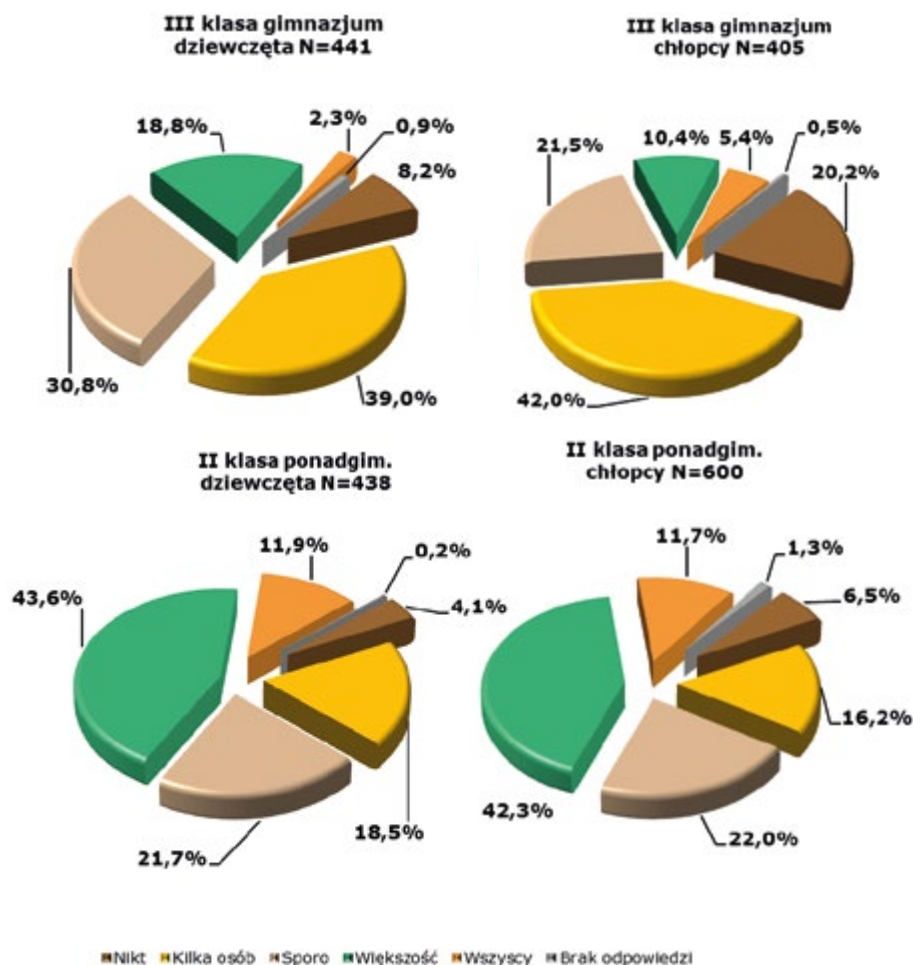
Na ile jest prawdopodobne, że każda z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu?

Źródło: Opracowanie własne.

Podobnie jak w przypadku danych (dotyczących prawdopodobieństwa zaistnienia pewnych sytuacji/stanów emocjonalnych po wypiciu alkoholu) zamieszczonych na wcześniejszych wykresach, starsi respondenci uważają, że efekty spożywania alkoholu będą pozytywne. Innymi słowy większa część uczniów szkół ponadgimnazjalnych niż gimnazjalistów uważa, że będzie się świetnie bawić po wypiciu alkoholu. W mniejszym stopniu też boi się, że zrobi coś, czego będzie żałować.

Wykres nr 21. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pije napoje alkoholowe (piwo, wino, wódkę itp.)

Źródło: Opracowanie własne.

Interesujące z punktu widzenia oszacowania rozpowszechnienia picia alkoholu wśród młodzieży są deklaracje badanych na temat tego, jaka część ich przyjaciół pije alkohol. Zdaniem 18,8% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum alkohol pije większość ich przyjaciół, a 2,3% uznaje, że piją wszyscy ich znajomi/przyjaciele.

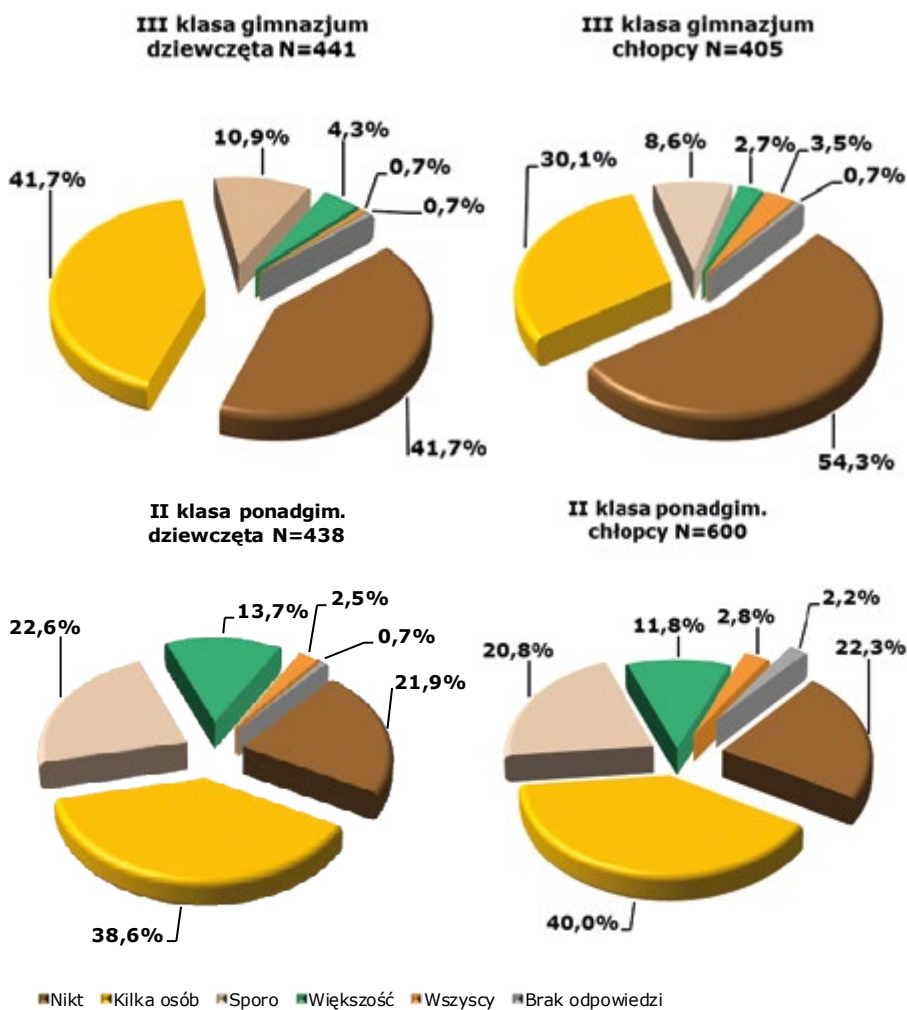
Mniejsza część chłopców (5,4%) z tej grupy wiekowej odpowiedziała, że wszyscy znajomi piją napoje alkoholowe.

W grupie starszej młodzieży, tj. wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, 43,6% badanych dziewcząt i 42,3% chłopców przyznaje, że większość ich przyjaciół sięga po alkohol, a 11,9% uczennic i 11,7% uczniów twierdzi, że robią to wszyscy ich znajomi. Zaledwie 8,2% dziewcząt i 20,2% chłopców z klas trzecich gimnazjum oraz 4,1% dziewcząt i 6,5% chłopców z klas drugich szkoły ponad gimnazjalnej stwierdziło, że alkoholu nie pije nikt spośród ich przyjaciół. Zdecydowana większość badanych ma więc w swoim najbliższym otoczeniu rówieśniczym osoby pijące alkohol.

W trzecich klasach gimnazjum 41,7% dziewcząt i 54,3% chłopców twierdzi, że w kręgu ich przyjaciół nie ma osób, które upijają się co najmniej raz w tygodniu. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych odsetki te były niższe i wynosiły odpowiednio 21,9% w grupie dziewcząt i 22,3% w grupie chłopców.

Warto zwrócić uwagę, iż w trzecich klasach gimnazjum 10,9% uczennic przyznało, że sporo ich przyjaciół upija się. W starszej kohorcie badanych taką opinię prezentuje 22,6% ankietowanych dziewcząt. Podobną sytuację obserwujemy w grupie chłopców. W gimnazjum 8,6%, a w szkole ponadgimnazjalnej 20,8% uważa, że sporo przyjaciół upija się raz w tygodniu.

Wykres nr 22. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół upija się co najmniej raz w tygodniu?

Źródło: Opracowanie własne.

Używanie środków odurzających

Przyczyny, dla których młodzież i dzieci sięgają po środki odurzające⁴, są różnorokie: potrzeba zmiany stanu świadomości, poszukiwanie przyjemnych wrażeń, wzmocnienie przyjemności bądź też zwykła ciekawość. Przy ich pomocy próbuje się także uciekać od trudności zewnętrznych, takich jak kłopoty w szkole, w rodzinie, a także łagodzić lęki i zaburzenia emocjonalne. U dzieci inicjacja narkotyczna odbywa się często w grupie i może przybierać formy:

- ❖ używania eksperymentalnego – polegającego na jednorazowym lub parokrotnym przyjęciu substancji psychoaktywnej, zazwyczaj w celu zaspokojenia ciekawości;
- ❖ używania towarzyskiego – w celu przeżycia przyjemnych doznań;
- ❖ używania stresopochodnego – w celu poprawy funkcjonowania⁵.

⁴ Na potrzeby niniejszego raportu do środków odurzających zaliczone zostały substancje psychoaktywne z wyłączeniem alkoholu.

⁵ H. Baran-Furga, *Substancje psychoaktywne – Zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania spowodowane ich przyjmowaniem*, Towarzystwo Zapobiegania Narkomanii, Koszalin, s. 5.

Tabela nr 5. Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem narkotyków

Rok	2015	2016	2017	2018	do 30.06.2019 r.
Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem narkotyków	14	13	18	14	10

Źródło: Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie.

Zgodnie z danymi pochodzącymi z Komendy Wojewódzkiej Policji w Rzeszowie zauważyć można, że na przestrzeni ostatnich lat zmieniała się liczba ujawnionych osób nieletnich będących pod wpływem narkotyków. W roku 2018 nastąpił jej spadek w stosunku do roku wcześniejszego. Nie zmienia to jednak faktu, że coraz większa część młodzieży posiada osobiste doświadczenie w używaniu substancji nielegalnych. Ma to swoje odzwierciedlenie w statystykach Komendy Wojewódzkiej Policji dotyczących liczby osób nieletnich – sprawców czynu karalnego z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁶ z terenu województwa podkarpackiego. Zarówno w 2017, jak i 2018 roku łączna liczba osób niepełnoletnich będących w posiadaniu środków odurzających lub substancji psychotropowych podlegających karze pozbawienia wolności do lat 3 była niezmienna i wynosiła 59. Analizując dane zawarte w poniższej tabeli, zauważalny jest wzrost liczby osób w wieku 14 lat w roku 2018.

⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 852 z późn. zm.).

Tabela nr 6. Liczba nieletnich sprawców czynu karalnego z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii na terenie woj. podkarpackiego

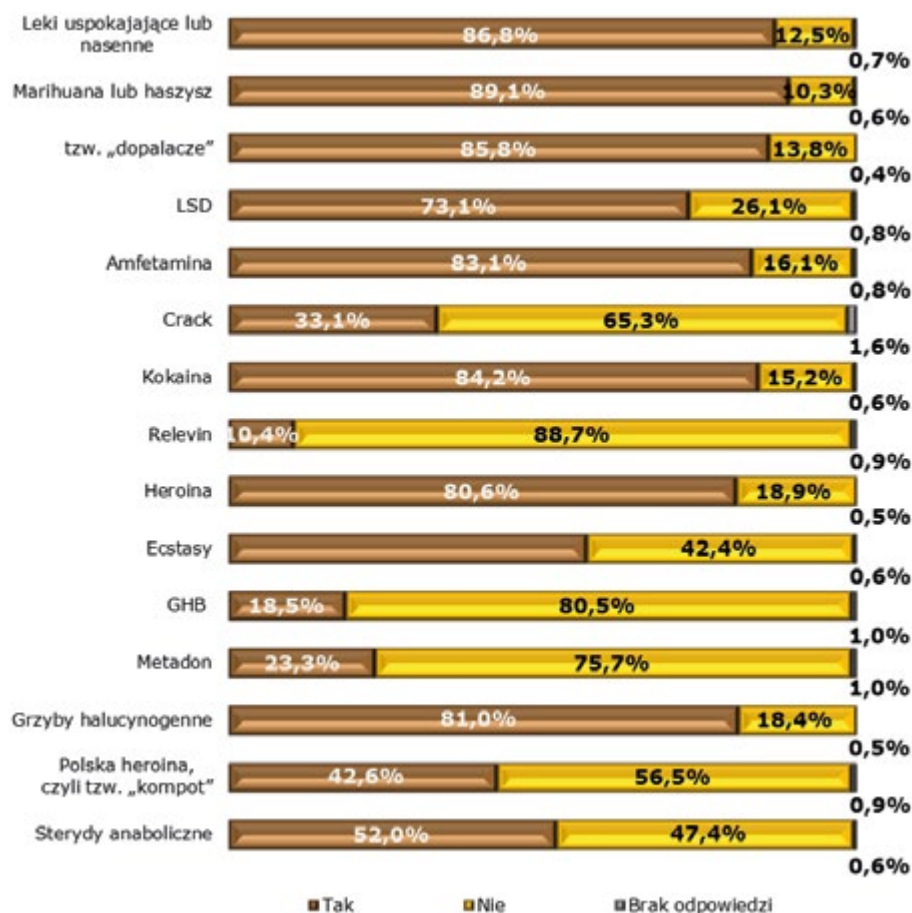
Wiek	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	do 30.06.2019 r.
13 lat	3	-	2	2	1
14 lat	3	3	4	7	2
15 lat	16	14	4	11	7
16 lat	21	23	24	17	12
17 lat	24	22	25	22	20
RAZEM	67	62	59	59	42

Źródło: Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie.

W niniejszym badaniu pytano młodzież zarówno o substancje, które są powszechnie dostępne na rynku (leki przeciwbólowe i nasenne, sterydy anaboliczne i substancje wziewne), jak i o substancje nielegalne (narkotyki). Większość środków odurzających jest znana dla większości uczniów gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Wyjątek stanowi crack, metadon oraz polska heroina, tzw. kompot. Relevin to środek, który w rzeczywistości nie istnieje. Umieszczenie go w kwestionariuszu ankiety miało za zadanie ujawnić rzetelność udzielonych odpowiedzi. Zastosowana kontrola wiarygodności odpowiedzi osób badanych w większości pytań, w których był wymieniony ten środek, wykazała znikomy odsetek odpowiedzi (poniżej błędu pomiaru). Dotyczyło to m.in. użycia po raz pierwszy oraz częstotliwości używania danej substancji. Natomiast na pytanie czy badani słyszeli o substancji Relevin odpowiedzi twierdzącej udzieliło 10,4% respondentów. W przypadku oceny dostępności oraz wskazania miejsc, w których można nabyć szkodliwe substancje, odpowiedzi były podobne jak w przypadku

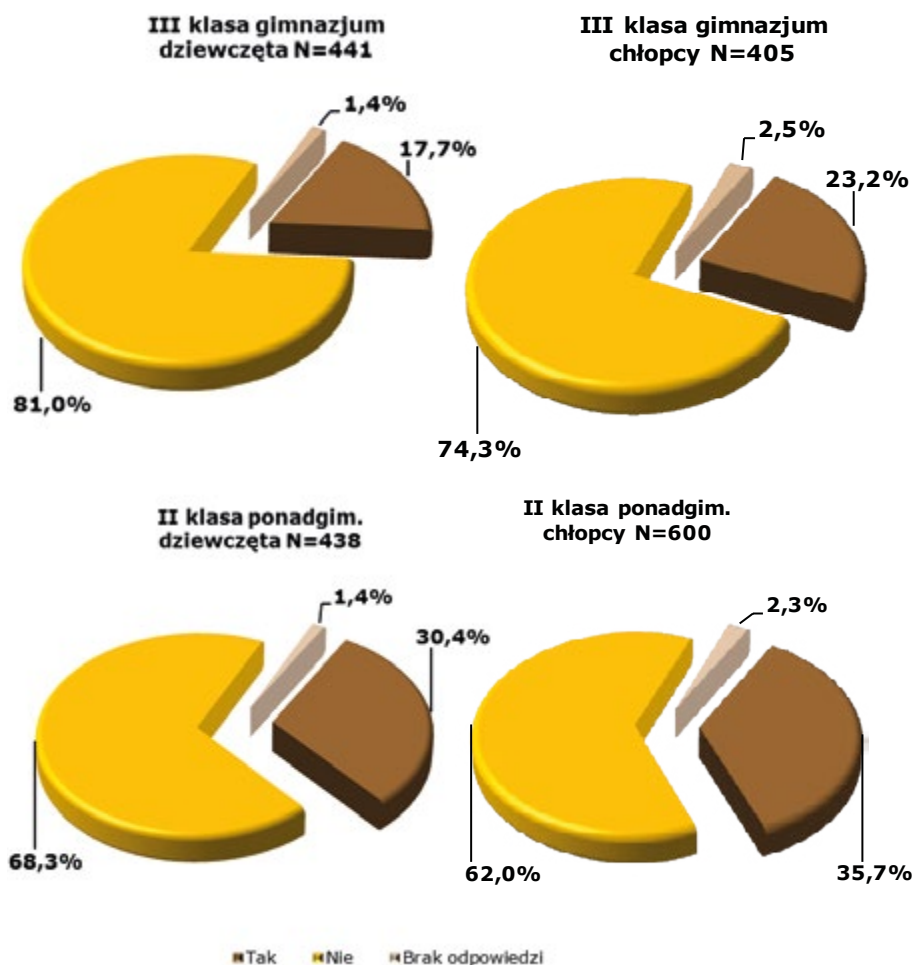
narkotyków. Reasumując, można stwierdzić, że w przypadku pytań dotyczących bezpośrednio uczniów (Tabele nr 7 i 8) odpowiedzi są prawdziwe, ponieważ znikoma część osób wskazała Relevin. Natomiast w pytaniach bardziej ogólnych (Wykresy nr 23 i 25) występuje większa liczba wskazań dotyczących ww. substancji kontrolnej.

Wykres nr 23. Czy kiedykolwiek słyszałeś(-aś) o którymś z następujących środków odurzających? (N=1904)

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres nr 24. Czy kiedykolwiek chciałeś(-aś) spróbować któregoś ze środków wymienionych w powyższym pytaniu?

Źródło: Opracowanie własne.

Większość uczniów zarówno trzeciej klasy gimnazjum, jak i drugiej szkoły ponadgimnazjalnej nie miała ochoty kiedykolwiek spróbować któregoś ze środków odurzających wymienionych na powyższym wykresie. Jedynie 17,7% uczennic i 23,2% uczniów szkoły gimnazjalnej odpowiedziało twierdząco na to pytanie. Wśród

starszych uczniów było nieco więcej chętnych – 30,4% dziewcząt i 35,7% chłopców.

Na podstawie zebranych danych należy stwierdzić, że chłopcom częściej niż dziewczynom zdarzyło się kiedykolwiek używać substancji niebezpiecznych. Sytuacja ta dotyczy zarówno uczniów trzecich klas gimnazjum, jak i drugich klas szkoły ponadgimnazjalnej. Wyjątek stanowi używanie leków uspokajających i nasennych: w tym przypadku więcej dziewcząt niż chłopców kiedykolwiek użyło substancję wymienioną w Tabelach nr 7 i 8.

Wiek respondenta znacząco wpływa na używanie marihuany lub haszyszu przez młodzież. W gronie starszych uczniów więcej osób przyznało, że zdarzyło im się kiedykolwiek używać niżej wymienione środki. Marihuanę lub haszysz największa grupa gimnazjalistów użyła 1-2 razy, było to 2,5% dziewcząt i 8,1% chłopców. W starszej grupie uczniów było to 8,2% dziewcząt i 8,5% chłopców. W grupie starszych uczennic jedno- lub dwukrotne użycie marihuany lub haszyszu zdarza się znacznie częściej niż u gimnazjalistek.

Tabela nr 7. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać kiedykolwiek któregośkolwiek z podanych niżej środków?

	Nie używał(em)		1-2 razy		3-5 razy		6-9 razy		10-19 razy		20-39 razy		40 lub więcej razy		Brak odpowiedzi	
	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy
UCZNIOWIE GIMNAZJUM (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)																
Leki uspokajające lub nasenne	74,6%	83,7%	10,4%	8,1%	5,9%	2,2%	2,3%	0,7%	3,2%	1,7%	1,4%	1,0%	1,6%	2,0%	0,7%	0,5%
Marihuana lub haszysz	94,8%	83,7%	2,5%	8,1%	1,4%	1,0%	0,2%	1,2%	0,5%	0,7%	0,0%	1,0%	0,2%	3,5%	0,5%	0,7%
Tzw. dopalacze	98,6%	96,3%	0,5%	0,5%	0,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	1,5%	0,5%	0,5%
LSD	97,5%	96,8%	1,4%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	1,5%	0,5%	0,5%
Amfetamina	97,7%	96,0%	0,7%	0,7%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	0,2%	0,7%	0,0%	0,5%	0,2%	1,2%	0,5%	0,5%
Crack	99,1%	97,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	1,5%	0,5%	0,5%
Kokaina	97,7%	96,3%	0,2%	0,7%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,5%	1,5%	1,1%	0,5%
Relevin	98,9%	97,5%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	1,5%	0,5%	0,5%
Heroina	98,4%	96,0%	0,2%	1,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	1,2%	0,7%	0,7%
Ecstasy	98,2%	97,0%	0,5%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	1,5%	0,7%	0,7%
GHB	98,9%	97,8%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	1,2%	0,5%	0,5%
Metadon	98,4%	97,5%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	1,5%	0,9%	0,7%
Grzyby halucynogenne	98,4%	96,0%	0,5%	0,7%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	1,5%	0,7%	0,7%
Polska heroina, czyli tzw. kompot	98,0%	95,8%	0,7%	1,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	1,7%	0,7%	1,0%
Sterydy anaboliczne	98,4%	95,6%	0,0%	0,5%	0,7%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	0,2%	0,2%	1,5%	0,7%	0,7%

	Nie używał(em)-(am)	1-2 razy		3-5 razy		6-9 razy		10-19 razy		20-39 razy		40 lub więcej razy		Brak odpowiedzi		
		UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH (dziewczęta N=438, chłopcy N=600)														
		Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy		Dziew.	Chłopcy
Leki uspokajające lub nasenne	74,4%	85,3%	11,9%	6,0%	4,6%	2,3%	3,0%	1,2%	2,1%	1,5%	1,4%	0,8%	2,3%	1,3%	0,5%	1,5%
Marihuana lub haszysz	79,0%	65,8%	8,2%	8,5%	4,6%	4,0%	1,8%	3,8%	2,3%	4,3%	0,9%	2,7%	2,7%	9,3%	0,5%	1,5%
Tzw. dopalacze	97,3%	94,3%	1,8%	2,5%	0,0%	0,8%	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%	0,7%	1,3%
LSD	98,9%	96,3%	0,5%	1,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	1,5%
Amfetamina	97,9%	93,3%	0,5%	1,8%	0,5%	1,3%	0,2%	0,2%	0,5%	1,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,7%	0,2%	1,5%
Crack	99,1%	97,3%	0,2%	0,7%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	1,5%
Kokaina	97,7%	95,7%	0,7%	2,0%	0,2%	0,3%	0,2%	0,3%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	0,2%	1,2%
Relevin	99,1%	97,7%	0,5%	0,3%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	1,3%
Heroina	98,9%	97,0%	0,5%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,5%	1,7%
Ecstasy	98,4%	95,8%	0,9%	0,8%	0,0%	0,3%	0,2%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,5%	0,2%	0,5%	0,2%	1,7%
GHB	98,9%	97,7%	0,7%	0,3%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	1,3%
Metadon	98,9%	97,3%	0,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	0,5%	1,3%
Grzyby halucynogenne	98,2%	96,7%	1,1%	1,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,7%	0,5%	1,2%
Polska heroina, czyli tzw. kompot	98,6%	96,7%	0,9%	0,3%	0,0%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,2%	1,7%
Sterydy anaboliczne	98,6%	96,7%	0,7%	0,3%	0,0%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,5%	0,5%	1,7%

Źródło: Opracowanie własne.

Zdecydowana większość badanych uczniów nigdy w życiu nie używała leków uspokajających oraz nielegalnych substancji psychoaktywnych. W grupie osób, które przynajmniej raz użyły danej substancji, przeważają na ogół chłopcy; jedynie w przypadku leków uspokajających i nasennych odpowiedzi twierdzącej udzieliło więcej dziewcząt. Sytuacja taka miała miejsce zarówno wśród uczniów gimnazjum, jak i szkoły ponadgimnazjalnej. Substancjami, które po raz pierwszy w życiu zostały spróbowane przez respondentów badania, były najczęściej wspomniane wcześniej leki uspokajające i nasenne oraz marihuana lub haszysz.

W populacji chłopców uczących się w gimnazjum (3,5%) pierwsze doświadczenia z użyciem leków uspokajających i nasennych najczęściej miały miejsce w wieku 14 lat. Dziewczęta również przeważnie w wieku 14 lat pierwszy raz spróbowwały ww. substancji (8,4% wskazań). Gimnazjaliści, którzy użyli marihuany lub haszyszu, pierwsze próby ze stosowaniem tych środków mieli za sobą w wieku 15 lat (2,7% dziewcząt i 6,2% chłopców).

Również w szkole ponadgimnazjalnej najpopularniejsze użyte pierwszy raz substancje to leki uspokajające i nasenne oraz marihuana lub haszysz. W wieku 16 lat zażycie leków uspokajających i nasennych ma za sobą 12,6% dziewcząt oraz 5,8% chłopców. Marihuany lub haszyszu w wieku 16 lat spróbowowało 14,2% dziewcząt i 17,8% chłopców.

Tabela nr 8. Ile miałeś(-aś) lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować następujących substancji? (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)

	Nigdy		9 lat lub mniej		10 lat		11 lat		12 lat		13 lat		14 lat		15 lat		16 lat		Brak odpowiedzi	
	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.
UCZNIOWIE GIMNAZJUM																				
Leki uspokajające lub nasenne	74,4%	82,2%	0,5%	2,2%	1,1%	0,7%	1,1%	0,7%	2,3%	1,5%	3,4%	1,5%	8,4%	3,5%	6,6%	2,7%	0,2%	1,0%	2,0%	4,0%
Marihuana lub haszysz	95,0%	84,4%	0,5%	1,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,5%	0,2%	0,2%	3,7%	2,7%	6,2%	0,2%	1,2%	0,7%	2,5%
Tzw. dopalacze	98,4%	95,6%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,5%	0,5%	0,0%	0,7%	0,9%	1,7%
LSD	98,2%	96,0%	0,2%	0,7%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,5%	0,2%	0,0%	0,7%	0,7%	1,5%
Amfetamina	98,4%	95,6%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,5%	1,0%	0,0%	0,5%	0,7%	1,5%
Crack	98,4%	96,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%	1,1%	2,5%
Kokaina	98,0%	95,6%	0,5%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	1,0%	0,9%	1,7%
Relevin	98,6%	96,0%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%	0,9%	2,0%
Heroina	98,4%	95,6%	0,5%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,7%	0,0%	0,7%	1,7%	1,7%
Ecstasy	98,4%	96,0%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	1,0%	0,7%	1,7%
GHB	98,9%	96,3%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%	0,7%	2,0%
Metadon	98,6%	96,5%	0,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,7%	0,7%	1,7%
Grzyby halucynogenne	98,9%	95,8%	0,5%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,5%	0,0%	0,7%	0,5%	1,5%
Polska heroina, czyli tzw. kompot	98,4%	94,8%	0,2%	0,7%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,5%	0,7%	0,2%	0,0%	0,0%	1,0%	0,5%	2,2%
Sterydy anaboliczne	98,9%	95,6%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,5%	0,0%	1,0%	0,5%	1,5%

	Nigdy		9 lat lub mniej		10 lat		11 lat		12 lat		13 lat		14 lat		15 lat		16 lat		Brak odpowiedzi
	UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH																		
	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	Dziew.	Chł.	
Leki uspokajające lub nasenne	75,1%	84,0%	2,3%	0,5%	0,9%	1,2%	0,5%	0,0%	2,5%	0,5%	0,7%	0,5%	1,6%	1,0%	3,9%	3,0%	12,6%	5,8%	3,5%
Marihuana lub haszysz	79,2%	66,7%	0,7%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	1,0%	0,0%	1,8%	2,1%	3,7%	3,0%	6,5%	14,2%	17,8%	1,7%
Tzw. dopalacze	97,5%	94,8%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	0,5%	0,7%	2,0%	0,5%	1,5%	1,5%
LSD	98,9%	97,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,5%	1,0%	1,7%
Amfetamina	97,7%	93,7%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,7%	0,8%	0,7%	3,2%	1,8%
Crack	99,1%	98,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	1,3%
Kokaina	97,3%	96,3%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	0,7%	2,3%	1,2%
Relevin	99,1%	98,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,3%	0,0%	0,2%	1,3%
Heroina	99,1%	97,8%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,2%	0,5%	1,3%
Ecstasy	98,4%	96,3%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,8%	0,9%	1,5%	1,2%
GHB	98,9%	98,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	1,3%
Metadon	99,1%	98,0%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	0,3%	1,2%
Grzyby halucynogenne	98,2%	97,2%	0,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,3%	0,5%	0,8%	1,2%
Polska heroina, czyli tzw. kompot	98,4%	97,2%	0,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,7%	0,7%	1,7%
Sterydy anaboliczne	98,2%	97,2%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,3%	0,5%	1,5%	0,0%

Źródło: Opracowanie własne.

Odsetki uczniów, którzy wyrażają przekonanie, że kilka osób z grona ich przyjaciół pali marihuanę lub haszysz, są nieco wyższe w przypadku dziewcząt niż chłopców w obu grupach wiekowych.

Wśród uczniów gimnazjum 16,8% dziewcząt i 13,8% chłopców wyznało, że kilka osób z grona ich przyjaciół bierze środki uspokajające lub nasenne bez zalecenia lekarza. Znacznie więcej dziewcząt (27,2%) i chłopców (25,2%) odpowiedziało, że kilku znajomych pali marihuanę lub haszysz. Przyjaciele 13,6% uczniów i 18,1% uczennic trzeciej klasy gimnazjum używają alkoholu z marihuaną jednocześnie. Dość sporą grupę stanowią przyjaciele badanych, którzy biorą tzw. dopalacze. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych udzielali podobnych odpowiedzi, jednak odsetek wskazań na poszczególne odpowiedzi był większy. Starsi uczniowie mają więcej przyjaciół, którzy stosują środki odurzające. Najpopularniejsze jest palenie marihuany lub haszyszu; 37,2% dziewcząt i 35,7% chłopców posiada kilku znajomych stosujących ten rodzaj narkotyku. Reasumując, można stwierdzić, że znaczna grupa badanych ma w swoim najbliższym otoczeniu osoby używające niebezpieczne dla zdrowia substancje.

Tabela nr 9. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół... (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)

	Nikt		Kilka osób		Sporo		Większość		Wszyscy		Brak odpowiedzi	
	UCZNIOWIE GIMNAZJUM											
	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy
.....zażywa środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	76,2%	79,5%	16,8%	13,8%	4,1%	1,5%	1,4%	1,5%	0,2%	3,0%	1,4%	0,7%
.....pali marihuanę lub haszysz	63,3%	64,9%	27,2%	25,2%	6,6%	3,7%	0,9%	2,5%	0,5%	3,2%	1,6%	0,5%
.....używa alkoholu razem z marihuaną	76,0%	78,3%	18,1%	13,6%	2,5%	2,7%	0,9%	1,7%	0,5%	3,5%	2,0%	0,2%
.....zażywa tzw. dopalacze	83,4%	87,2%	11,8%	7,2%	2,7%	1,2%	0,5%	0,5%	0,2%	3,2%	1,4%	0,7%
.....zażywa LSD lub jakiś inny halucynogen	90,5%	88,9%	5,9%	5,4%	2,0%	1,2%	0,0%	0,7%	0,2%	3,0%	1,4%	0,7%
.....zażywa amfetaminę	88,0%	87,4%	8,6%	6,9%	1,8%	1,5%	0,0%	0,5%	0,2%	3,0%	1,4%	0,7%
.....zażywa kokainę lub crack	90,9%	89,6%	5,7%	5,7%	1,6%	0,7%	0,0%	0,7%	0,2%	2,5%	1,6%	0,7%
.....zażywa heroinę	95,6%	89,9%	1,2%	4,4%	1,2%	1,2%	0,2%	0,7%	0,2%	3,0%	1,5%	0,7%
.....zażywa ecstasy	90,7%	90,6%	5,2%	4,4%	1,6%	1,2%	0,2%	0,2%	0,5%	2,7%	1,8%	0,7%
.....stosuje środki wziewne (klej itp.)	85,9%	88,4%	8,2%	6,2%	2,7%	1,2%	0,7%	0,5%	0,5%	3,2%	2,0%	0,5%
.....zażywa grzyby halucynogenne	90,0%	89,6%	5,0%	5,2%	1,8%	1,0%	0,5%	0,5%	0,5%	3,0%	2,3%	0,7%
.....zażywa polską heroinę, czyli tzw. kompot	88,9%	89,9%	6,8%	4,7%	1,8%	1,2%	0,2%	0,5%	0,9%	3,0%	1,4%	0,7%
.....przyjmuje sterydy anaboliczne	89,6%	85,7%	5,4%	6,7%	2,9%	2,7%	0,2%	0,7%	0,2%	3,2%	1,6%	1,0%

	Nikt		Kilka osób		Sporo		Większość		Wszyscy		Brak odpowiedzi	
	UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH											
	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy		
.....zażywa środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	76,0%	76.5%	18,5%	16,8%	3,0%	2,7%	1,1%	0,7%	1,1%	0,8%	0,2%	2,5%
.....pali marihuanę lub haszysz	43,4%	38,0%	37,2%	35,7%	11,4%	15,5%	6,6%	7,0%	0,9%	2,5%	0,5%	1,3%
.....zażywa alkoholu razem z marihuaną	62,1%	50,3%	24,9%	30,2%	7,8%	12,3%	4,1%	4,2%	0,9%	1,5%	0,2%	1,5%
.....zażywa tzw. dopalacze	82,4%	85,7%	13,0%	10,5%	2,1%	1,7%	0,9%	0,3%	0,9%	0,7%	0,7%	1,2%
.....zażywa LSD lub jakiś inny halucynogen	88,4%	87,0%	8,4%	9,0%	1,6%	1,5%	0,2%	0,2%	0,9%	1,0%	0,5%	1,3%
.....zażywa amfetaminę	86,1%	84,0%	11,0%	11,8%	1,1%	1,8%	0,9%	0,3%	0,9%	0,8%	0,0%	1,2%
.....zażywa kokainę lub crack	87,7%	89,3%	9,8%	7,3%	0,7%	0,8%	0,5%	0,3%	1,4%	1,0%	0,0%	1,2%
.....zażywa heroinę	92,0%	90,3%	5,7%	6,5%	0,5%	0,7%	0,5%	0,3%	1,4%	1,2%	0,0%	1,0%
.....zażywa ecstasy	90,2%	87,7%	7,1%	7,8%	0,9%	1,5%	0,7%	0,5%	0,7%	1,0%	0,5%	1,5%
.....stosuje środki wziewne (klej itp.)	90,4%	89,8%	7,3%	6,3%	0,2%	1,0%	0,5%	0,2%	1,1%	1,2%	0,5%	1,5%
.....zażywa grzyby halucynogenne	92,2%	87,3%	5,5%	8,7%	0,5%	1,2%	0,5%	0,2%	0,9%	1,3%	0,5%	1,3%
.....zażywa polską heroinę, czyli tzw. kompot	92,0%	90,2%	6,2%	6,0%	0,5%	0,8%	0,7%	0,7%	0,5%	1,0%	0,2%	1,3%
.....przyjmuje sterydy anaboliczne	87,4%	83,3%	9,8%	12,7%	0,9%	1,3%	0,2%	0,3%	1,1%	1,0%	0,5%	1,3%

Źródło: Opracowanie własne.

Dostępność i zakup substancji psychoaktywnych

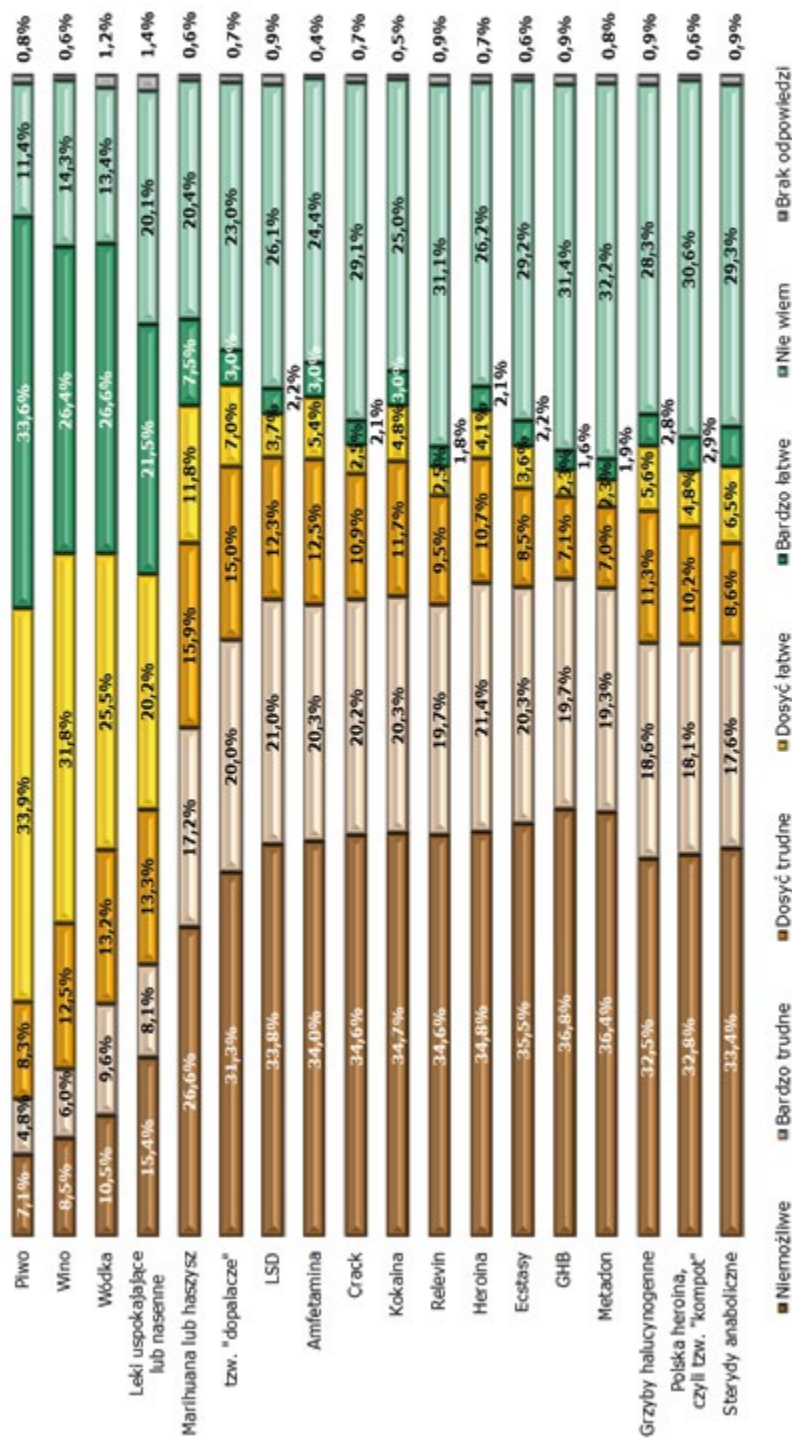
W świetle polskiego prawa sprzedaż napojów alkoholowych osobom poniżej 18. roku życia jest przestępstwem. Dostępność napojów alkoholowych u dużej mierze jest uzależniona od postaw i zachowań osób dorosłych, przede wszystkim sprzedawców alkoholu oraz rodziców. Systematyczne i konsekwentne działania kontrolne oraz szkolenia sprzedawców i pracowników gastronomii, w szczególności pubów, klubów i dyskotek, zmniejszają możliwość kupna alkoholu przez niepełnoletnich nastolatków.

Wyniki badań prowadzonych przez A. Pisarską⁷ pokazują, że nastolatki zazwyczaj nie mają większych problemów ze zdobyciem alkoholu. Alkohol kupują sami lub proszą o kupno kogoś starszego, a osoby te zazwyczaj się zgadzają. „Jak byliśmy w podstawówce, to trzeba było prosić jakiegoś młodego studenta albo kogoś takiego. Jak widać, że taki wchodzi do sklepu, to podchodzi się i prosi: Czy mógłby pan kupić nam piwo, bo nie chcę nam sprzedać?”. Licealiści podkreślili, że obecnie nie mają prawie żadnych trudności ze zdobyciem alkoholu - aby go kupić, należy jedynie znać ekspedientów.

⁷ *Picie alkoholu w wypowiedziach młodzieży w wieku 13-15 lat*, A. Pisarska, A. Borucka, K. Okulicz-Kozaryn, K. Bobrowski, *Alkoholizm i Narkomania* 2002, tom 15: nr 4, Pracownia Profilaktyki Młodzieżowej "Pro-M" Zakład Promocji Zdrowia Psychicznego Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 402.

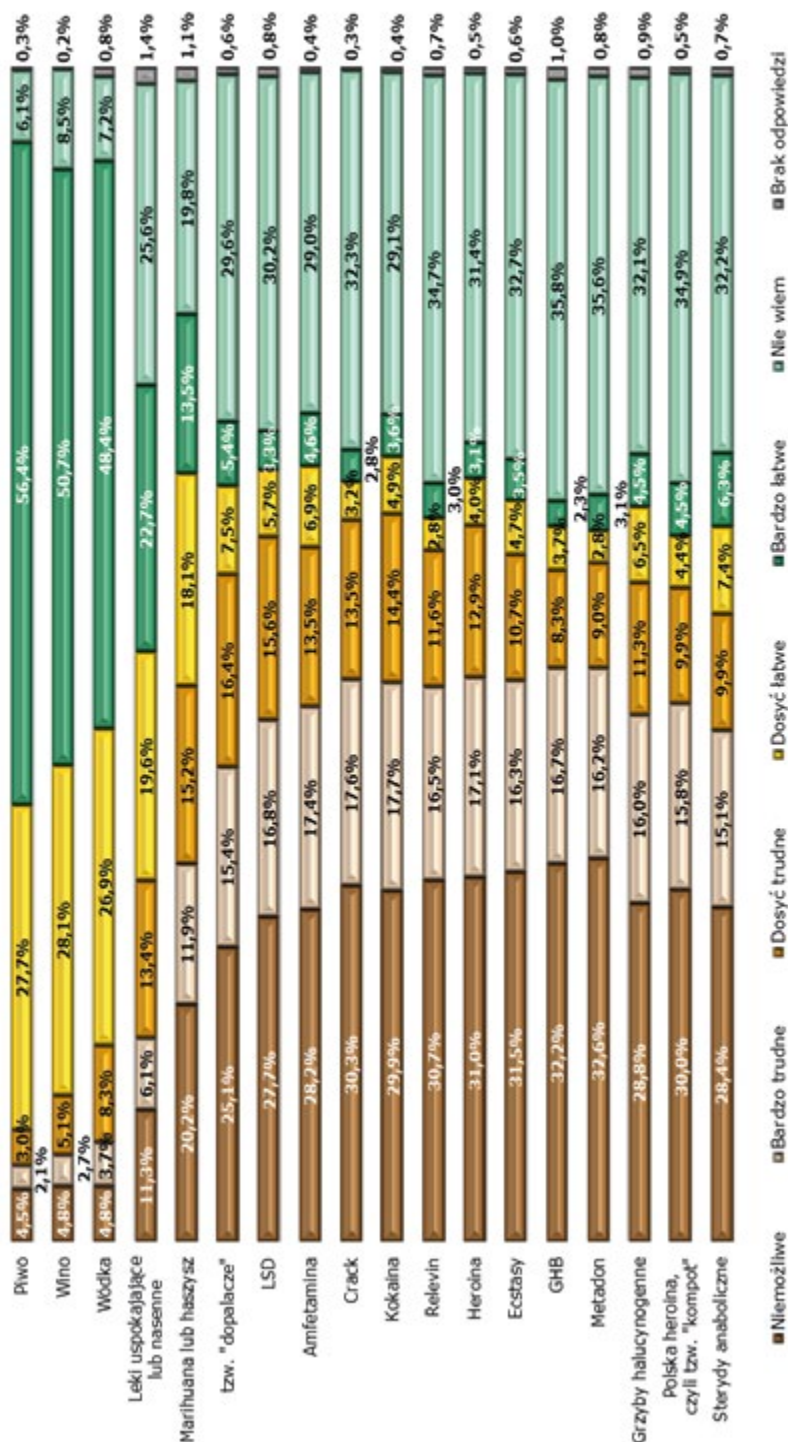
Wykres nr 25. Jak sądzisz, gdybyś chciał(-a) zdobyć każdą z następujących substancji, jak trudne byłoby to dla Ciebie? (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)

UCZNIOWIE GIMNAZJUM

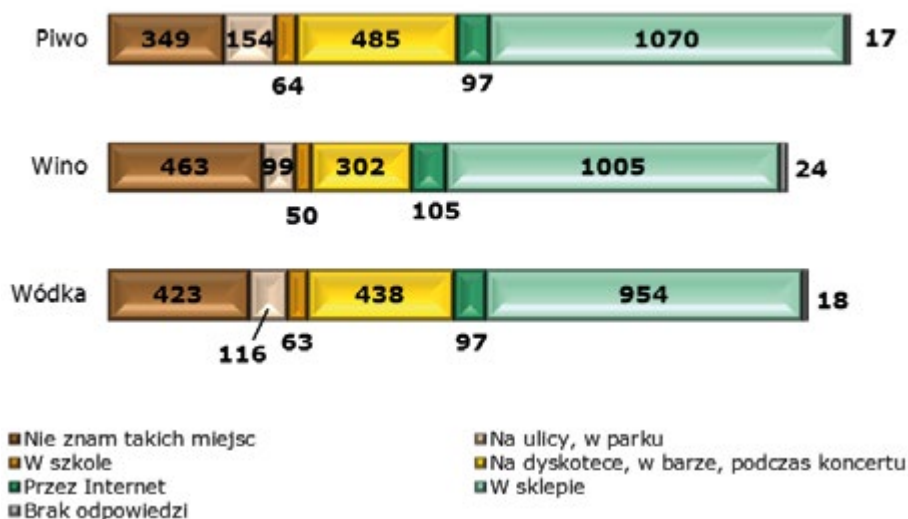
Jak sądzisz, gdybyś chciał(-a) zdobyć każdą z następujących substancji, jak trudne byłoby to dla Ciebie? (dziewczęta N=438, chłopcy N=600)

UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH

Zdecydowana większość uczniów objętych badaniem uważa, że spośród substancji psychoaktywnych najłatwiej zdobyć alkohol. Piwo jest bardzo łatwo dostępne dla 33,6% gimnazjalistów, a jedynie 7,1% uważa ten alkohol za niemożliwy do zdobycia. Ponad 1/4 uczniów sądzi, że gdyby chciała zdobyć wino lub wódkę, to byłoby to bardzo łatwe. W starszej grupie badanych dostęp do alkoholu jest jeszcze większy: uczniowie uważają, że bardzo łatwo można zdobyć piwo (56,4%), wino (50,7%) oraz wódkę (48,4%). Natomiast ponad 1/4 uczniów klas drugich szkoły ponadgimnazjalnej uważa, że zdobycie ww. alkoholi byłoby dla nich dość łatwe. Dostępność alkoholu jest większa wśród starszej młodzieży. Zależności między dostępnością a wiekiem badanych nie ma w przypadku leków uspokajających lub nasennych. Marihuanę lub haszysz za dość łatwo dostępne uznało 11,8% gimnazjalistów i 18,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, natomiast za bardzo łatwo dostępne 7,5% młodszych oraz 13,5% starszych respondentów. Zarówno marihuana, jak i pozostałe substancje nielegalne wymienione na powyższym wykresie dla większości badanych są niemożliwe do zdobycia.

Wykres nr 26. W których miejscach mógłbyś (mogłabyś) łatwo nabyć niżej wymienione substancje, gdybyś tego chciał(-a)? (N=1904)

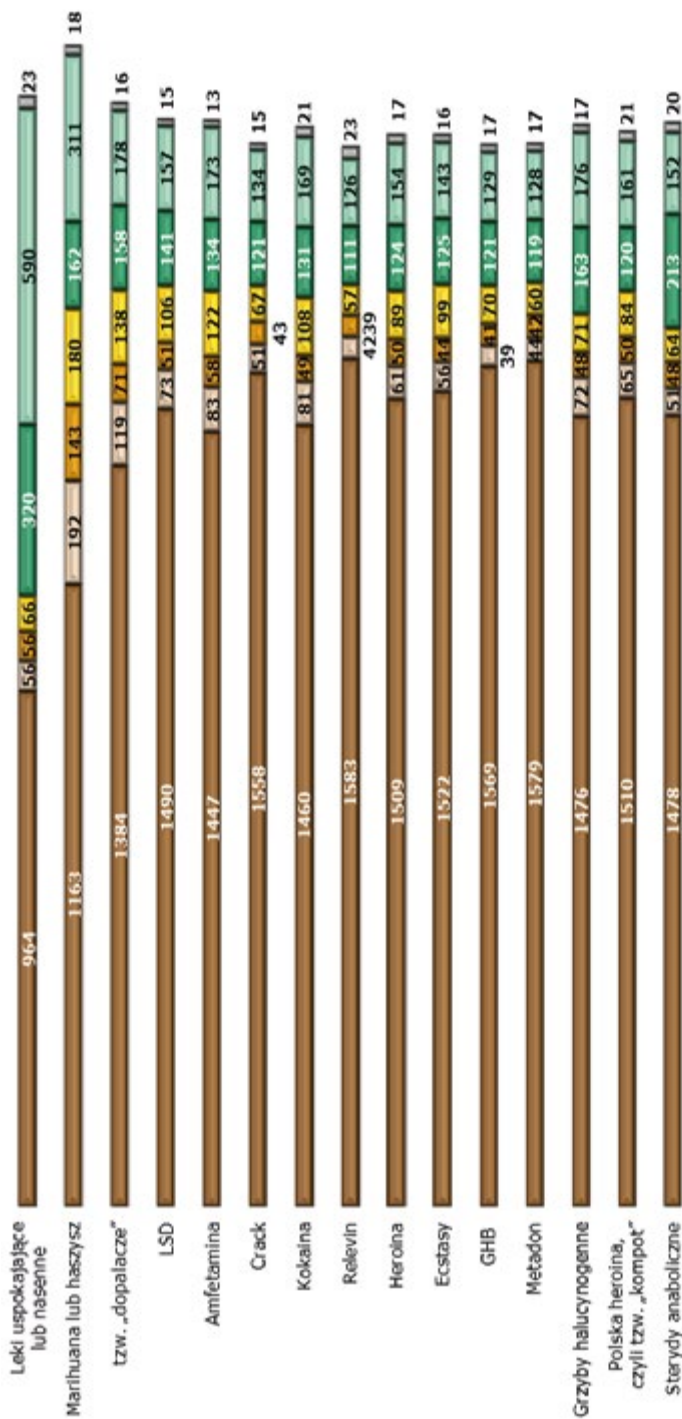

Źródło: Opracowanie własne.

Istotne ze względu na cel badania było poznanie miejsc, w których młodzież może łatwo nabyć napoje alkoholowe. Największa grupa respondentów uznała, że mogłaby łatwo nabyć alkohol w sklepie. Piwo i wódkę łatwiej niż wino nabyć na dyskotece, w barze czy podczas koncertu. Duża część uczniów objętych badaniem nie zna miejsc, gdzie mogłaby nabyć alkohol.

Zdecydowana większość młodzieży, która wzięła udział w badaniu, nie zna miejsc, w których mogłaby łatwo nabyć którąś z substancji wymienionych na poniższym wykresie. Najbardziej dostępne wydają się być leki uspokajające lub nasenne. Respondenci uważają, że można je łatwo nabyć przez Internet oraz w innym miejscu. Drugim pod względem dostępności środkiem spośród wymienionych substancji jest marihuana lub haszysz.

Wykres nr 27. W których miejscach, mógłbyś (mogłabyś) łatwo nabyć niżej wymienione substancje, gdybyś tego chciał(-a)? (N=190 4)

■ Nie znam takich miejsc ■ Na ulicy, w parku ■ W szkole ■ Na dyskotecce, w barze, podczas koncertu ■ Przez Internet ■ W innym miejscu ■ Brak odpowiedzi

Źródło: Opracowanie własne.

W kwestionariuszu ankiety poproszono badanych, aby zadeklarowali, ile razy w czasie ostatnich 30 dni kupili wybrany napój alkoholowy. Napojem alkoholowym najczęściej kupowanym przez uczniów gimnazjum oraz szkół ponadgimnazjalnych było piwo. W ciągu 30 dni przed badaniem do jego zakupu przyznało się 14,8% chłopców oraz 8,6% dziewcząt z trzecich klas gimnazjum. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych obserwuje się również większy odsetek chłopców (43,7%) niż dziewcząt (32,4%), którzy deklarowali takie zakupy.

Drugim w kolejności najczęściej kupowanym napojem alkoholowym była wódka. W obu rocznikach częściej takiego zakupu dokonywali chłopcy (38,8% gimnazjum, 11,4% ponadgimn.).

Wino jest jedynym napojem alkoholowym, którego zakup częściej deklarowały dziewczęta z drugich klas ponadgimnazjalnych (22,6%) niż ich koledzy.

Napojem najrzadziej kupowanym przez podkarpacką młodzież był cydr. W okresie ostatniego miesiąca przed badaniem kupiło go 4,3% chłopców i tyle samo dziewcząt z drugich klas ponadgimnazjalnych oraz 3,5% chłopców i 1,8% dziewcząt z gimnazjum.

Analiza danych pod kątem zakupu napojów alkoholowych przez młodzież pozwala na stwierdzenie faktu, iż młodzież w wieku 17-18 lat (druga klasa ponadgimnazjalna), niezależnie od płci, częściej kupuje napoje alkoholowe niż młodzież gimnazjalna (15-16 lat).

Tabela nr 10. Ile razy w czasie ostatnich 30 dni (jeśli w ogóle) kupiłeś(-aś) jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy, na swoje potrzeby?

	Nie kupiłem(-am)	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20-39 razy	40 lub więcej razy	Brak odpowiedzi								
UCZNIOWIE GIMNAZJUM (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)																
	Dziew.		Chłopcy		Dziew.		Chłopcy									
Piwo	90,9%	84,4%	5,2%	6,4%	1,1%	2,0%	2,0%	0,2%	0,2%	0,7%	1,4%	1,7%	0,5%	0,7%		
Cydr	97,7%	96,0%	0,2%	1,0%	0,7%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,9%	1,5%	0,5%		
Alkopop	96,6%	94,6%	1,6%	1,5%	0,2%	1,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	1,1%	1,7%	0,2%	0,5%	
Wino	95,0%	92,1%	2,3%	3,2%	1,1%	0,5%	0,7%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,9%	1,5%	0,2%	1,5%	
Wódka (whisky, koniak, tzw. bimber itp.)	91,4%	87,7%	4,8%	4,7%	1,4%	2,2%	1,2%	0,2%	0,2%	0,7%	1,1%	2,2%	0,5%	1,0%		
UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH (dziewczęta N=438, chłopcy N=600)																
Piwo	67,1%	55,0%	20,8%	17,7%	6,2%	9,8%	2,7%	6,5%	1,8%	5,2%	0,5%	1,7%	0,5%	2,8%	0,5%	1,3%
Cydr	94,7%	94,2%	3,0%	2,7%	0,5%	1,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	0,3%	0,9%	1,5%
Alkopop	89,5%	88,3%	6,8%	6,3%	1,8%	1,5%	0,7%	1,0%	0,2%	0,8%	0,5%	0,0%	0,2%	0,7%	0,2%	1,3%
Wino	77,4%	87,3%	15,1%	6,5%	3,2%	2,0%	2,7%	0,8%	0,5%	0,8%	0,7%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	1,8%
Wódka (whisky, koniak, tzw. bimber itp.)	74,7%	60,0%	16,2%	17,2%	3,7%	9,7%	2,7%	6,2%	1,4%	3,2%	0,5%	0,7%	0,9%	2,0%	0,0%	1,2%

Źródło: Opracowanie własne.

Ryzyko i skutki związane z używaniem substancji psychoaktywnych

Zarówno w Polsce, jak i innych krajach europejskich dostrzega się zmiany w stylu picia młodzieży – spożywanie mocnych alkoholi, obniżający się wiek inicjacji alkoholowej czy łączenie alkoholu z narkotykami i lekami. Przyczynia się to między innymi do wzrostu przestępczości, przemocy, wypadków drogowych czy zaniedbywania obowiązków szkolnych. Najbardziej niepokojącym faktem jest to, iż młodzi ludzie nie dostrzegają niebezpieczeństw i pułapek związanych z sięganiem po substancje psychoaktywne⁸. Badanie przeprowadzone przez naukowców z Ontario dowiodło, że nawet

⁸ Czynniki biopsychospołeczne a częstość spożywania..., K. Kusiak, L. Szewczyk, A. Włoszczak-Szubzda, *Studia i Prace Pedagogiczne*, 2017(4), s. 100.

niewielkie ilości alkoholu spożywane przez licealistów mogą prowadzić do ryzykownego bądź szkodliwego picia w przyszłości⁹.

Powodów ryzykownych zachowań jest wiele: brak zaspokojenia podstawowych potrzeb człowieka, kompleksy, chęć zaimponowania innym, trudna sytuacja rodzinna, zaniżone poczucie własnej wartości. Młodzi ludzie sięgają po alkohol dla „zabicia nudy” czy po to, by zmanifestować swoją niezależność i bunt wobec dorosłych. Każdego z nas dotyka kryzys wywołujący negatywne stany emocjonalne, które staramy się przezwyciężyć. Możemy dokonać zmiany w sposób dojrzały, poprzez poradzenie sobie z problemem¹⁰. Jednak spora część młodych ludzi będących jeszcze w okresie formowania się osobowości sięga po łatwe rozwiązania, nie zdając sobie zupełnie sprawy z konsekwencji, które mogą pojawić się w przyszłości.

⁹ www.parpa.pl.

¹⁰ *Czynniki biopsychospołeczne a częstość spożywania...*, K. Kusiak, L. Szewczyk, A. Włoszczak-Szubzda, *Studia i Prace Pedagogiczne*, 2017(4), s. 100.

Tabela nr 11. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli:

	Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umiarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem	Brak odpowiedzi
wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	14,6%	29,9%	31,4%	14,8%	8,2%	1,1%
wypijają 3 drinki lub 5 drinków prawie codziennie	5,5%	14,2%	27,4%	44,0%	7,2%	1,7%
wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	11,6%	23,3%	28,1%	25,4%	9,3%	2,3%
próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszysz	20,0%	23,6%	16,6%	25,7%	12,4%	1,6%
palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	16,1%	19,1%	23,6%	27,5%	12,4%	1,3%
palą marihuanę lub haszysz regularnie	8,2%	7,4%	11,7%	58,3%	12,9%	1,5%
próbują 1 raz lub 2 razy LSD	5,9%	14,2%	20,2%	32,6%	25,6%	1,5%
biorą LSD regularnie	2,9%	2,4%	6,1%	62,9%	24,6%	1,1%
próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,9%	10,6%	22,2%	39,2%	21,6%	1,6%
biorą amfetaminę regularnie	2,9%	1,5%	4,8%	69,1%	20,2%	1,5%
próbują 1 raz lub 2 razy kokainę	4,6%	11,3%	22,8%	39,0%	21,0%	1,3%

	Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umiarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem	Brak odpowiedzi
biorą kokainę regularnie	2,8%	1,9%	4,4%	68,5%	21,2%	1,3%
próbują 1 raz lub 2 razy crack	4,0%	8,1%	18,5%	37,1%	31,2%	1,1%
biorą crack regularnie	3,0%	1,6%	3,9%	59,7%	30,4%	1,3%
próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	5,1%	10,3%	19,9%	34,8%	28,6%	1,4%
biorą ecstasy regularnie	3,0%	2,1%	5,1%	61,3%	27,4%	1,1%
próbują 1 raz lub 2 razy tzw. dopalacze	4,0%	7,4%	15,9%	50,5%	21,0%	1,2%
biorą tzw. dopalacze regularnie	2,7%	1,5%	3,5%	70,4%	20,5%	1,3%
próbują 1 raz lub 2 razy narkotyki w zastrzykach	3,3%	4,4%	15,9%	54,9%	20,5%	1,0%
biorą narkotyki w zastrzykach regularnie	2,7%	1,1%	2,2%	72,6%	20,4%	1,0%
próbują 1 raz lub 2 razy środków wziewnych	4,6%	8,8%	18,5%	34,2%	32,5%	1,4%
biorą środki wziewne regularnie	3,1%	2,2%	6,6%	54,0%	33,0%	1,2%

Źródło: Opracowanie własne.

Dane zawarte w powyższej tabeli pokazują, jaki jest poziom świadomości młodych ludzi pod kątem ryzyka związanego z używaniem substancji psychoaktywnych. Okazuje się, że odsetek osób wskazujących na „duże ryzyko” znacząco wzrasta (aż do 72,6% w przypadku brania narkotyków w zastrzykach) w sytuacji, gdy opinia dotyczy „regularnego” używania środków odurzających. Odsetek osób wskazujących odpowiedź „nie ma ryzyka” jest również większy w przypadku używania nieregularnego – „1 lub 2 razy”. W związku z powyższym należy stwierdzić, że badana młodzież ma świadomość nt. szkodliwości (nie tylko zdrowotnej) związanej ze spożywaniem alkoholu i używaniem narkotyków. Wiedza ta jest jednak niewystarczająca z uwagi na odsetek osób, które odpowiedziały, że „nie ma ryzyka”, a także osób twierdzących, że ryzyko to jest „małe” (do 29,9% w przypadku wypicia 1 lub 2 drinków prawie codziennie). Świadczy to niestety o bagatelizowaniu tego zjawiska i właśnie do tych osób powinny być szczególnie kierowane działania edukacyjne i profilaktyczne. Młodzi ludzie bowiem nie zdają sobie sprawy z faktu, że niewinne jednorazowe „próbowanie” niejednokrotnie jest początkiem drogi do późniejszych etapów, które prowadzą do uzależnień i poważnych problemów z tym związanych. Ponadto w przypadku używania niektórych narkotyków wzrasta odsetek osób, które nie mają wiedzy na temat zagrożeń wynikających z ich używania, np. ekstazy (28,6% odpowiedzi przy próbowaniu 1 lub 2 razy oraz 27,4% przy używaniu regularnym), cracku (31,2% odpowiedzi przy próbowaniu 1 lub 2 razy oraz 30,4% przy używaniu regularnym), a także środków wziewnych (32,5% odpowiedzi przy próbowaniu 1 lub 2 razy oraz 33% przy używaniu regularnym).

W badaniu poproszono także respondentów, aby określili częstotliwość przykrych zdarzeń, które spotkały ich w ciągu ostatnich 12 miesięcy z powodu picia alkoholu. Do zdarzeń tych zaliczono:

bójkę, wypadek lub uszkodzenie ciała, poważne problemy z rodzicami, poważne problemy z przyjaciółmi, gorsze wyniki w nauce lub pracy, bycie ofiarą rabunku lub kradzieży, kłopoty z policją, interwencję pogotowia ratunkowego, seks bez zabezpieczenia, niechciane doświadczenie seksualne.

Bójka

Zauważalne jest, że uczniowie szkół ponadgimnazjalnych po spożyciu alkoholu w czasie ostatnich 12 miesięcy częściej wdawali się w bójkę niż gimnazjaliści. Analizując dane starszej kohorty, 23,8% chłopców (wobec 15,5% dziewcząt) doświadczyło tego zdarzenia, przy czym im rzadziej to zdarzenie miało miejsce, tym większy był odsetek wskazań u obu płci. W młodszej kohorcie badanych podobna sytuacja zdarzyła się u 9,4% chłopców. Dla porównania wśród dziewcząt 6,3% respondentek brało udział w bójce.

Wypadek lub uszkodzenie ciała

Z kolei 20% chłopców z drugich klas ponadgimnazjalnych i 9,6% chłopców z trzecich klas gimnazjum po wypiciu alkoholu miało wypadek lub doznało uszkodzenia ciała. Tego typu doświadczenia częściej zdarzały się chłopcom niż dziewczętom. Dla porównania, w szkołach ponadgimnazjalnych tego typu przykre doświadczenie miało 11,9% dziewczyn, natomiast w gimnazjach 6,6% dziewczyn.

Tabela nr 12. Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś(-aś) z powodu picia alkoholu następujących problemów? (dziewczęta N=441, chłopcy N=405)

	Nigdy		1-2 razy		3-5 razy		6-9 razy		10-19 razy		20-39 razy		40 lub więcej razy		Brak odpowiedzi	
	UCZNIOWIE GIMNAZJUM															
	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy		
Bójka	87,3%	86,2%	4,3%	5,4%	1,6%	1,2%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,5%	0,2%	1,5%	6,3%	4,4%
Wypadek lub uszkodzenie ciała	87,8%	86,4%	6,1%	6,7%	0,5%	0,7%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	1,5%	5,7%	4,0%
Poważne problemy z rodzicami	84,8%	88,4%	7,0%	4,9%	1,8%	1,5%	0,5%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	1,0%	5,7%	3,5%
Poważne problemy z przyjaciółmi	84,6%	90,1%	7,0%	4,7%	2,0%	0,2%	0,7%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	1,0%	5,7%	3,5%
Gorsze wyniki w nauce lub pracy	89,3%	89,4%	3,6%	4,4%	1,1%	0,2%	0,9%	0,7%	0,5%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	1,2%	4,5%	3,2%
Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	95,7%	95,3%	0,9%	1,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	1,0%	2,9%	2,0%
Kłopoty z policją	94,8%	93,3%	1,1%	2,7%	0,2%	0,5%	0,2%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	1,0%	3,4%	2,0%
Interwencja pogotowia ratunkowego	94,1%	94,1%	1,6%	2,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	1,2%	3,9%	2,2%
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	93,7%	88,6%	1,8%	4,0%	0,0%	0,5%	0,0%	1,0%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,9%	2,5%	3,6%	2,7%
Niechciane przez Ciebie doświadczenie seksualne	93,2%	93,6%	1,6%	1,7%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,0%	0,5%	0,7%	1,0%	3,9%	2,5%

	Nigdy		1-2 razy		3-5 razy		6-9 razy		10-19 razy		20-39 razy		40 lub więcej razy		Brak odpowiedzi	
	UCZNIOWIE SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH															
	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy	Dziew.	Chłopcy		
Bójka	82,2%	73,3%	11,2%	14,2%	2,3%	5,0%	1,6%	2,7%	0,0%	1,7%	0,0%	0,0%	0,5%	0,3%	2,8%	
Wypadek lub uszkodzenie ciała	86,5%	77,2%	7,3%	13,8%	2,3%	3,8%	1,6%	1,2%	0,2%	0,5%	0,0%	0,3%	0,5%	0,3%	2,8%	
Poważne problemy z rodzicami	81,3%	79,8%	11,9%	12,5%	3,4%	3,0%	0,5%	1,2%	0,5%	0,5%	0,0%	0,3%	0,7%	0,5%	2,2%	
Poważne problemy z przyjaciółmi	83,6%	81,2%	10,5%	12,2%	3,7%	2,7%	0,0%	1,0%	0,2%	0,8%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%	2,0%	
Gorsze wyniki w nauce lub pracy	85,8%	83,2%	6,2%	9,2%	2,5%	2,3%	1,8%	1,8%	0,5%	0,7%	0,5%	0,2%	0,7%	0,5%	2,2%	
Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	96,3%	95,7%	2,1%	1,8%	0,2%	0,3%	0,2%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%	1,3%	
Kłopoty z policją	92,5%	85,7%	4,6%	9,2%	0,5%	1,8%	0,9%	0,8%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	0,5%	0,3%	1,7%	
Interwencja pogotowia ratunkowego	95,2%	94,2%	2,5%	3,0%	0,2%	0,3%	0,0%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,2%	0,5%	0,0%	1,7%	
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	91,6%	86,2%	3,9%	6,0%	1,1%	1,8%	0,2%	1,8%	0,2%	0,7%	0,2%	0,2%	2,1%	1,7%	1,7%	
Niechciane przez Ciebie doświadczenie seksualne	94,5%	92,7%	4,1%	3,2%	0,0%	0,5%	0,2%	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	0,5%	0,7%	2,0%	

Źródło: Opracowanie własne.

Poważne problemy z rodzicami i przyjaciółmi

Poważne problemy z rodzicami z powodu picia alkoholu miało 18% badanych chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, natomiast poważne problemy z przyjaciółmi miało 16,9% chłopców z tego samego typu szkół. W grupie dziewcząt ze szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten był nieco niższy i wynosił 16,9% w przypadku poważnych problemów z rodzicami oraz 14,8% w przypadku poważnych problemów z przyjaciółmi. Odwrotną sytuację obserwuje się w gimnazjach, gdzie odsetek dziewcząt mających poważne problemy zarówno z rodzicami, jak i przyjaciółmi, które spowodowane są piciem alkoholu, jest wyższy niż w przypadku chłopców.

Gorsze wyniki w nauce lub pracy

Chłopcy częściej niż dziewczęta wskazywali na gorsze wyniki w nauce lub pracy w efekcie picia alkoholu. W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych doświadczenia te odnotowało 14,7% chłopców oraz 12,1% dziewcząt. Odsetki te były niższe w gimnazjach: 7,4% chłopców i 6,1% dziewcząt.

Bycie ofiarą rabunku lub kradzieży

Odsetek uczniów z drugiej klasy szkół ponadgimnazjalnych, którzy stali się ofiarą rabunku lub kradzieży po wypiciu alkoholu, był taki sam zarówno wśród chłopców, jak i dziewcząt i wynosił 3%. W przypadku gimnazjalistów odsetki te były mniejsze i wynosiły odpowiednio 2,7% dla chłopców oraz 1,4% dla dziewcząt.

Kłopoty z policją

Kłopoty z policją z powodu picia alkoholu w szkołach ponadgimnazjalnych mieli zdecydowanie częściej chłopcy (12,7%) niż dziewczęta (6,4%). Wśród gimnazjalistów różnica ta była mniejsza – tego typu przykre doświadczenie miało 4,7% chłopców oraz 1,8% dziewcząt.

Interwencja pogotowia ratunkowego

Dla 4,2% chłopców oraz 3,4% dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych picie alkoholu zakończyło się według ich deklaracji interwencją pogotowia ratunkowego. W przypadku gimnazjalistów odsetki te wynosiły 3,7% dla chłopców oraz 2% dla dziewcząt.

Seks bez zabezpieczeń

Do seksu bez zabezpieczeń wynikającego z picia alkoholu w ostatnim roku przyznało się 12,2% chłopców z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych oraz 8,6% chłopców z trzecich klas gimnazjum. W przypadku dziewcząt ze szkół ponadgimnazjalnych wskaźnik ten był wyraźnie niższy i wyniósł 7,8%. W grupie gimnazjalistek kształtował się na poziomie 2,7%.

Niechciane doświadczenia seksualne

Odpowiedzi zarówno chłopców, jak i dziewcząt z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych nieznacznie się różniły w przypadku niechcianych doświadczeń seksualnych i wynosiły 5,3% dla chłopców i 5% dla dziewcząt. Podobne przykre doświadczenia stały się udziałem gimnazjalistów i dotyczyły 4% chłopców oraz 2,9% dziewcząt.

Generalizując odpowiedzi respondentów w kontekście problemów, jakie im się przydarzyły w wyniku picia alkoholu, można stwierdzić, że częściej ofiarami przykrych sytuacji padają chłopcy niż dziewczęta. Wyjątek stanowią problemy z rodzicami i przyjaciółmi, gdzie dziewczęta częściej deklarowały, że zdarzenia te miały miejsce.

Podsumowanie

Spożywanie alkoholu i używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną jest ważnym z punktu widzenia województwa problemem społecznym. Przeprowadzone badanie wśród uczniów trzecich klas gimnazjum oraz drugich klas ponadgimnazjalnych pozwoliło wyłonić następujące wnioski:

- ❖ Wyrażna większość badanych deklaruje, że może często lub prawie zawsze liczyć na wsparcie swoich rodziców w różnych wymiarach, zarówno emocjonalnym, jak i finansowym. Odsetek uczniów, którzy przyznali, że mogą łatwo otrzymać ciepło i opiekę od matki lub ojca, wyniosła 80,3%. Przeciwnego zdania (odpowiedzi: rzadko, nigdy lub prawie nigdy) było 8,2% badanych.
- ❖ Około połowa badanych gimnazjalistów przynajmniej raz w życiu piła alkohol, podczas gdy w grupie starszych uczniów było to już ponad 80%.

- ❖ Najpopularniejsze napoje alkoholowe wśród młodzieży to piwo i wódka. W ciągu ostatniego miesiąca ww. trunki piła ponad 1/3 badanych uczniów.
- ❖ Najczęściej wybieranym napojem przez gimnazjalistów podczas ostatniej okazji, kiedy pili alkohol, było piwo (24,6%), rzadziej wódka (22,2%).
- ❖ Większość osób, które piły wódkę podczas ostatniej okazji, wypijała takie jej ilości, które prowadziły do stanu upicia się.
- ❖ Do wypicia w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem pięciu lub więcej drinków podczas jednej okazji przyznaje się niemal co piąty gimnazjalista (18,3%) – częściej takie deklaracje formułują chłopcy, rzadziej dziewczęta. W starszej kohorcie badanych, tj. wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, odsetki respondentów mających takie doświadczenia są znacznie wyższe.
- ❖ Zdecydowana większość badanych ma w swoim najbliższym otoczeniu rówieśniczym osoby pijące alkohol: 18,8% dziewcząt i 10,4% chłopców z klas trzecich gimnazjum uważa, że alkohol pije większość ich przyjaciół. W grupie starszej młodzieży, tj. wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych, 43,6% badanych dziewcząt i 42,3% chłopców przyznaje, że większość ich przyjaciół sięga po alkohol, a 11,9% uczennic i 11,7% uczniów twierdzi, że robią to wszyscy ich znajomi.
- ❖ Warto zwrócić uwagę, iż w trzecich klasach gimnazjum 10,9% uczennic przyznało, że sporo ich przyjaciół upija się. W starszej kohorcie badanych taką opinię prezentuje 22,6% ankietowanych dziewcząt. Podobną sytuację obserwujemy w grupie chłopców. W gimnazjum 8,6%, a w szkole ponadgimnazjalnej 20,8% uważa, że sporo przyjaciół upija się raz w tygodniu.

- ❖ Na podstawie zebranych danych należy stwierdzić, że chłopcom częściej niż dziewczynom zdarzyło się kiedykolwiek używać substancji odurzających. Wyjątek stanowi używanie leków uspokajających i nasennych, w tym przypadku więcej dziewcząt niż chłopców kiedykolwiek użyło ww. substancję.
- ❖ Młodzi ludzie zdają sobie sprawę z tego, że regularne stosowanie substancji psychoaktywnych stanowi duże ryzyko, jednak nie zdają sobie sprawy, że nieregularne (próbowanie 1 lub 2 razy) jest również niebezpieczne. Ponadto wzrasta odsetek osób, które nie mają wiedzy na temat zagrożeń wynikających z używania np. ecstasy, cracku, czy środków wziewnych.
- ❖ Chłopcy zarówno trzecich klas gimnazjum, jak i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych zdecydowanie częściej niż dziewczęta doświadczają poważnych problemów z powodu picia alkoholu. Wyjątek stanowią problemy z rodzicami i przyjaciółmi – tutaj większy odsetek dziewcząt (niż chłopców) z trzecich klas gimnazjum doznaje tych doświadczeń.
- ❖ Młodzież w wieku 17-18 lat (druga klasa ponadgimnazjalna) niezależnie od płci częściej kupuje napoje alkoholowe niż osoby młodsze (15-16 lat – trzecia klasa gimnazjum). Najczęściej kupowanym napojem alkoholowym przez uczniów z poszczególnych rodzajów szkół było piwo oraz wódka w następującej kolejności: wino, alkopop oraz cydr. Zdecydowanie częściej kupującymi w przypadku piwa i wódki byli chłopcy, natomiast większy odsetek dziewcząt (niż chłopców) z drugich klas ponadgimnazjalnych deklarował zakup wina. Ponadto dziewczęta z drugiej kohorty równie często jak chłopcy kupowały alkopop i cydr.

Spożywanie napojów alkoholowych oraz używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież powoduje konieczność

podejmowania skutecznych działań mających na celu ograniczenie tego zjawiska. Fundamentem są tutaj strategie i programy profilaktyczne określające sposoby postępowania, które wpływają na osiągnięcie założonych celów. Potwierdza to tezę A. Pisarskiej, że bardzo ważną kwestią jest to, by konkretne treści programu były zgodne z realiami życia i nawiązywały do rzeczywistych doświadczeń młodych odbiorców. Daje to szansę, że oferta będzie atrakcyjna dla młodzieży i spotka się z jej pozytywnym odbiorem¹¹.

Wobec powyższego niezbędne jest:

- ❖ Opracowywanie i aktualizowanie programów profilaktycznych obejmujących swoim zakresem działania prewencyjno-edukacyjne adresowane do dzieci i młodzieży. Aby działania te były efektywne, muszą jednocześnie zawierać treści kierowane do rodziców i nauczycieli, gdyż to oni są wzorcem zachowań ryzykownych.
- ❖ Rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, dzięki którym młodzi ludzie będą mogli w wolnym czasie realizować swoje zainteresowania oraz rozwijać swoje pasje.
- ❖ Organizowanie działań edukacyjnych dzieci i młodzieży mających na celu rozpoznawanie presji rówieśniczej oraz rozwijanie asertywności pomocnej w radzeniu sobie z namowami i naciskami skłaniającymi do zachowań ryzykownych.
- ❖ Wzmacnianie sieci współpracy podmiotów prowadzących działania w zakresie profilaktyki uzależnień, w tym wymiana dobrych praktyk.

¹¹ *Picie alkoholu w wypowiedziach młodzieży w wieku 13-15 lat*, A. Pisarska, A. Borucka, K. Okulicz-Kozaryn, K. Bobrowski, *Alkoholizm i Narkomania 2002*, tom 15 (nr 4), Pracownia Profilaktyki Młodzieżowej „Pro-M” Zakład Promocji Zdrowia Psychicznego Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 396.

Spis wykresów

Wykres nr 1.	Wiek uczniów (N=1904) - - - - -	-8
Wykres nr 2.	Płeć uczniów - - - - -	-10
Wykres nr 3.	Miejsce zamieszkania - - - - -	-10
Wykres nr 4.	Jak często, jeśli w ogóle, uprawiasz każde z niżej wymienionych zajęć? (N=1904) - - - - -	-13
Wykres nr 5.	Podczas OSTATNICH 30 DNI ile miałeś(-aś) pełnych dni nieobecności w szkole? - - - - -	-14
Wykres nr 6.	W którym przedziale mieści się średnia Twoich ocen na koniec ostatniego półrocza? - - - - -	-16
Wykres nr 7.	Jakie wykształcenie mają Twoi rodzice? - - - - -	-18
Wykres nr 8.	Jak powodzi się Twojej rodzinie w porównaniu z innymi rodzinami w Polsce? - - - - -	-20
Wykres nr 9.	Na ile zwykle jesteś zadowolony ze ... - - - - -	-22

- Wykres nr 10. Czy Twoi rodzice wiedzą, gdzie spędzasz
sobotnie wieczory? -----23
- Wykres nr 11. Jak sądzisz, jaka byłaby reakcja twojej matki,
ojca, gdybyś robił następujące rzeczy -----24
- Wykres nr 12. Jak często poniższe stwierdzenia odnoszą się
do Ciebie? -----26
- Wykres nr 13. Ile pieniędzy tygodniowo zwykle wydajesz na
swoje potrzeby bez kontroli ze strony rodziców? --27
- Wykres nr 14. Odsetek uczniów, którzy choć raz pili napój
alkoholowy -----32
- Wykres nr 15. Ilość wypitego piwa podczas ostatniej sytuacji,
gdy był spożywany alkohol-----35
- Wykres nr 16. Ilość wypitego alkoholu podczas ostatniej
sytuacji, gdy był spożywany alkohol-----36
- Wykres nr 17. Ilość wypitego wina podczas ostatniej sytuacji,
gdy był spożywany alkohol-----37
- Wykres nr 18. Ilość wypitej wódki podczas ostatniej sytuacji,
gdy był spożywany alkohol-----38
- Wykres nr 19. Spożywanie dużych ilości alkoholu, tj. 5 lub
więcej standardowych drinków, w przeciągu
ostatnich 30 dni. -----40
- Wykres nr 20. Na ile jest prawdopodobne, że każda
z poniższych możliwości mogłaby się zdarzyć
Tobie osobiście, jeśli napijesz się alkoholu ?-----42
- Wykres nr 21. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół pije
napoje alkoholowe (piwo, wino, wódkę itp.) ---45

- Wykres nr 22. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół
upija się co najmniej raz w tygodniu? -----47
- Wykres nr 23. Czy kiedykolwiek słyszałeś(-aś) o którymś
z następujących środków odurzających?
(N=1904) -----52
- Wykres nr 24. Czy kiedykolwiek chciałeś(-aś) spróbować
któregoś ze środków wymienionych
w powyższym pytaniu? -----53
- Wykres nr 25. Jak sądzisz, gdybyś chciał(-a) zdobyć każdą
z następujących substancji, jak trudne byłoby
to dla Ciebie? (dziewczęta N=441, chłopcy
N=405) -----65
- Wykres nr 26. W których miejscach mógłbyś (mogłabyś)
łatwo nabyć niżej wymienione substancje,
gdybyś tego chciał(-a)? (N=1904) -----68
- Wykres nr 27. W których miejscach, mógłbyś (mogłabyś)
łatwo nabyć niżej wymienione substancje,
gdybyś tego chciał(-a)? (N=1904) -----69

Spis tabel

Tabela nr 1.	Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem alkoholu -----	29
Tabela nr 2.	Liczba osób nietrzeźwych przyjętych do Izby Wytrzeźwień w Rzeszowie oraz Miejskiego Ośrodka Zapobiegania Uzależnieniom w Przemyślu -----	30
Tabela nr 3.	Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się pić jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy w czasie ostatnich 30 dni? (N=1904) -----	33
Tabela nr 4.	Jakie napoje piłeś podczas ostatniej okazji, kiedy piłeś alkohol? -----	34
Tabela nr 5.	Liczba ujawnionych nieletnich pod wpływem narkotyków -----	50

- Tabela nr 6. Liczba nieletnich sprawców czynu karalnego z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii na terenie woj. podkarpackiego - - - -51
- Tabela nr 7. Ile razy (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się używać kiedykolwiek któregoś z podanych niżej środków? - - - - -55
- Tabela nr 8. Ile miałeś(-aś) lat, kiedy zdarzyło Ci się po raz pierwszy w życiu, (jeśli w ogóle) spróbować następujących substancji? (dziewczeta N=441, chłopcy N=405) - - - - -58
- Tabela nr 9. Według Twojej oceny, ilu Twoich przyjaciół... (dziewczeta N=441, chłopcy N=405) - - - - -61
- Tabela nr 10. Ile razy w czasie ostatnich 30 dni (jeśli w ogóle) kupiłeś(-aś) jakiś napój alkoholowy, tzn. piwo, wino, wódkę lub inny napój spirytusowy, na swoje potrzeby? - - - - -71
- Tabela nr 11. Jak bardzo, Twoim zdaniem, ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą (zdrowotnie lub w inny sposób), jeśli: - - - - -75
- Tabela nr 12. Ile razy w czasie ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś(-aś) z powodu picia alkoholu następujących problemów? (dziewczeta N=441, chłopcy N=405) - - - - -79

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie
ul. Hetmańska 9
35-045 Rzeszów
tel. 48 17 747 06 00, fax. 48 17 747 06 01
www.rops.rzeszow.pl
e-mail: sekretariat@rops.rzeszow.pl

ISBN 978-83-63763-92-3